

Promising Scientific Achievements in Science, Education and Production – 2024

**Series of monographs
Slovak Publishing House
NES Nová Dubnica s.r.o.**

Monograph 3

Publishing House NES
Nová Dubnica s.r.o., 2024

Promising Scientific Achievements in Science, Education and Production – 2024

**Series of monographs
Slovak Publishing House
NES Nová Dubnica s.r.o.
Monograph 3**

Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., 2024

Editorial board :

Róbert Hulák – PhD, NES s.r.o., Slovenská Republika

Jiří Kabelka – PhD, DEL a.s., Czech Republic

Jitka Belková – Master of Engineering and Technology, Slovenská Republika

Zdeněk Navrátil – Master of Mechanical Engineering, Czech Republic

Reviewers :

Filip Gabriš – PhD, NES s.r.o., Slovenská Republika

Jana Hudecová – Master of Engineering and Technology, Slovenská Republika

Zdeněk Králíček – PhD, DEL a.s., Czech Republic

Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o.,
Slovenská Republika

Monograph 3

The authors bear full responsible for the text, quotations and illustrations

Copyright by NES Nová Dubnica s.r.o., Slovenská Republika, 2024

ISBN 978 - 965 - 8434 - 05 - 4 - 6S

Editorial compilation

Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o.

M.Gorkého 820/27, P.O.BOX

018 51 Nová Dubnica, Slovenská Republika

tel. +421-42-4401 209

TABLE OF CONTENTS

CHAPTER 1. INNOVATIVE AND MODERN FOUNDATIONS OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY	6
1.1. Peculiarities of Training Future Teachers for the Formation of Socio-Economic Competence of Younger Schoolchildren With Intellectual Disabilities	6
1.2. The Place, Role and Significance of Folklore Materials in English Lessons in a Primary School	25
CHAPTER 2. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF TECHNICAL TRAINING OF BACHELORS IN THE ENERGY INDUSTRY USING MOBILE INTERNET DEVICES	47
2.1. Theoretical Foundations of Technical Training of Bachelors in the Energy Industry Using Mobile Internet Devices	47
2.2. Methodological Principles of Technical Training of Bachelors in the Energy Industry Using Mobile Internet Devices	52
ANNOTATION	67
ABOUT THE AUTHORS	68

CHAPTER 1. INNOVATIVE AND MODERN FOUNDATIONS OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

1.1. Peculiarities of Training Future Teachers for the Formation of Socio-Economic Competence of Younger Schoolchildren With Intellectual Disabilities

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

В умовах швидкого збільшення змісту знань все більше зростаючими темпами, в усіх країнах відбувається реформування вищої школи України. Основними напрямками реформування визначені наступні чинники: безперервність; інтегрованість; диверсифікованість; підвищення фундаментальності; гуманітаризація; демократизація; гуманізація; інтеграція з наукою й виробництвом; комп'ютеризація.

Вчитель початкових класів сьогодні – це людина із широкими загальними й спеціальними знаннями, здатний швидко реагувати на зміни в техніці й науці, що відповідають вимогам нових технологій, які неминуче будуть упроваджуватися; йому потрібні базові знання, проблемне, аналітичне мислення, соціально-психологічна та соціально-економічна компетентність, інтелектуальна культура.

Такі пріоритети обумовлені двома соціальними й економічними факторами: великим потоком інформації в усіх сферах знань та усвідомленою потребою сучасного суспільства в гнучких, адаптивних системах освіти, що передбачають можливість досить швидкої професійної переорієнтації та підвищення кваліфікації, саморозвиток людини на будь-якому відрізку її життя.

Вищі заклади України проводять навчальний процес в умовах війни. Викладачі зацікавлені в якійсь підготовці післявоєнного молодого покоління вчителів, які будуть конкурентно-здібними на ринку праці в умовах євроінтеграції.

При побудові концепції дослідження ми виходили з того, що проблема підготовки майбутніх вчителів до роботи в інклюзивних умовах постає як наслідок тих суперечностей, які виявляються в системі професійної підготовки, організації навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу, що має бути спрямована на створення сприятливих умов по реалізації компетентнісного потенціалу майбутніх вчителів інклюзивних початкових класів і корекційних педагогів. Сутність цих суперечностей полягає в подоланні протиріч:

- між системою професійної підготовки спеціалістів спеціальної освіти та вчителів початкових класів (в тому числі й асистентів вчителів), орієнтованих на роботу з дітьми особливих потреб та необхідністю розробки нових дидактичних підходів і спеціальних методів, що забезпечуватимуть здатність особистості спеціаліста до розвитку та саморозвитку;

- між сприятливими умовами для самостійної, незалежної творчої професійної діяльності в умовах європейського розвитку держави і готовністю

майбутніх педагогів до її використання в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України в умовах вищого навчального закладу;

- між потребою сучасного суспільства у конкурентоспроможних кваліфікованих фахівцях педагогічної сфери, здатних до пошуку та реалізації оптимальних шляхів, умов та засобів економічної соціалізації дітей і молоді з проблемами у розвитку, їх соціального захисту, підтримки, навчання, виховання та формами роботи сучасної вищої школи, що не завжди забезпечують спрямованість на формування та розвиток тих якостей особистості педагога, які дозволяють оптимізувати вирішення сучасних проблем сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, здібностей, задатків;

- між потребою індивідуально-зорієнтованого процесу навчання майбутнього вчителя і загальним характером начального процесу вищого навчального закладу;

- між якостями майбутнього вчителя в інклюзивних умовах навчання, що є сформованими і об'єктивними вимогами, нормами, стандартами професійної діяльності, яка обумовлює подальший розвиток особистості через інтеграцію власних показників. Слід зазначити, що подолання суперечностей можливе внаслідок докорінної зміни підходів до оцінки ролі особистості в сучасному світі в усіх сферах соціально-економічного життя суспільства та системного впровадження особистісного підходу до підготовки майбутнього вчителя для роботи з дітьми і психофізичними порушеннями. Розробка концепції підготовки майбутніх учителів до формування соціально-економічної компетентності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями в умовах вищого навчального закладу базувалася на вивченні всіх етапів впровадження багаторівневої освіти в такій послідовності: «вивчення – запозичення – аналіз – зіставлення – адаптація – перевірка – корекція – розвиток – практичне спрямування».

Впровадження системи професійної підготовки студентів факультету педагогічної освіти спрямовані на їх соціально-економічний розвиток в інклюзивних умовах включає реалізацію таких етапів:

- 1) *професійний* – оволодіння майбутніми вчителями сучасними технологіями корекційно-розвиткової роботи, сукупністю професійних дій, підтвердження професійних намірів у процесі підготовки, досягнення успіхів професіоналізації та реалізації соціально-економічного виховання;

- 2) *соціальний* – спрямований на формування творчої адаптивності, гнучкості та динамічності у взаємодії з дітьми із психофізичними порушеннями в інклюзивних умовах, досягнення оптимального рівня соціалізації дитини, розуміння та прийняття себе та інших;

- 3) *економічний* – оволодіння економічними поняттями та категоріями, які допоможуть формувати соціально-економічну компетентність вчителів і учнів особливих освітніх потреб, навчання дітей на вироблення вміння раціонально використовувати наявні ресурси для задоволення різноманітних потреб; заохочення до трудової орієнтації в суспільстві тощо;

4) *особистісний* – досягнення єдності ціннісних, моральних та особистісних характеристик, важливими особливостями є відповідальність перед суспільством, альтруїзм, з метою забезпечення ефективності педагогічної діяльності та особистісної самореалізації.

Ми припускали, що підготовка студентів-педагогів у вищому навчальному закладі набуває ефективності, якщо вона здійснюється відповідно до науково обґрунтованих і розроблених педагогічних засад компетентнісного особистісно-орієнтованого, соціально-економічного аспектів.

Педагогічні засади підготовки здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня в умовах вищого навчального закладу включають: педагогічну концепцію, принципи відбору відповідних змісту форм і методів професійної підготовки, технологічну модель підготовки майбутнього вчителя в умовах університету та критерії забезпечення ефективності підготовки до формування соціально-економічної компетентності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями.

Ми розуміли той факт, що процес підготовки педагогів-дефектологів, які будуть працювати із дітьми з проблемами інтелектуального розвитку набуде ефективності за умови врахування таких закономірностей організації навчально-виховного процесу, як: гуманізація професійної підготовки, компетентнісний підхід до викладання предметів інваріантної та варіативної складових програми початкової школи, пріоритет економічної соціалізації дітей із інтелектуальними порушеннями, розвиток творчого потенціалу студентів; залучення майбутніх педагогів до педагогічних інновацій в галузі педагогіки та спеціальної педагогіки і психології тощо.

Підготовка майбутніх педагогів до формування соціально-економічної компетентності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями відображається в структурі технологічної моделі, яка базується на: принципах та закономірностях компетентнісного підходу вчителя в процесі професійної підготовки; змістовому та технологічному забезпеченні підготовки майбутнього вчителя; факторах впливу освітнього середовища університету на процес підготовки та ґрунтується на компонентах та показниках особистісного розвитку.

Реалізація означеної моделі передбачає дотримання відповідних організаційно-методичних умов підготовки студентів на факультетах педагогічної освіти; визначення форм організації самостійної навчальної діяльності; розробки системи педагогічних технологій самоактуалізації в процесі проходження педагогічної практики.

Зупинимось на розкритті змісту складових концепції підготовки студентів-педагогів до формування соціально-економічної компетентності в процесі інклюзивного навчання молодших школярів із проблемами в розвитку в умовах вищого навчального закладу. Дослідження сьогодення ґрунтуються на глобальних процесах, які відбуваються в Україні, євроінтеграційний курс економіки, змін в структурі наукового світогляду і світогляді народу, які актуалізували необхідність осмислення явищ соціального життя. Саме тому ми

розуміємо, що в процесі розробки системи підготовки студентів необхідно врахувати не лише власну методологічну базу, а й розкрити основи тих загальнометодологічних принципів, які визначають розробку теоретичних засад нашого дослідження.

Слід зазначити, що визначення принципів дослідження дозволить більш теоретично обґрунтовано здійснити вибір методології, логіки та методики нашого дослідження. Як зазначають більшість вчених, парадигмою для побудови теоретичних засад дослідження виступає системно-цілісний підхід, який застосовується у багатьох науках та галузях суспільної практики. Теоретико-практичні засади розкриті в середині ХХ століття у працях вчених Ю. Бабанського, В. Безпалька, І. Беха, М. Кагана та ін.

Такий підхід у межах педагогічної науки розкриває феномен педагогічного процесу як єдність спільних явищ і передбачає перехід від аспектного до комплексного розгляду педагогічних умов. Слід виділити, що сутність такого підходу стосовно підготовки майбутніх учителів до формування соціально-економічної компетентності дітей із інтелектуальними порушеннями полягає в перетворенні особистості студента як складної системи, компоненти якої є професійно вагомими якості, що знаходяться у взаємодії й утворюють цілісність системи.

Отже, у нашому дослідженні системний підхід – це методологічний механізм вивчення та організації самого навчально-виховного процесу в вищому педагогічному навчальному закладі, оскільки він забезпечує становлення особистості майбутнього вчителя, який готується навчати дітей особливих потреб. Аналіз процесів саморозвитку і самовдосконалення студентів, уможливило визначити недостатньо сформований мотиваційний компонент.

У сучасних наукових доробках реалізація компетентнісного підходу до формування соціальних і економічних компетенцій у молодших школярів із інтелектуальними порушеннями передбачає організаційно-методичні умови особистісного розвитку спеціального педагога у вищому навчальному закладі. Ідея самоорганізації в контексті нашого дослідження розглядається як вивчення та створення умов для становлення майбутнього педагога, який буде працювати з дітьми інтелектуальних порушень в початковій школі на засадах самоорганізації та саморозвитку. Створення внутрішніх організаційно-методичних умов, що забезпечують фасилітацію компетентнісного розвитку майбутнього вчителя спеціальної сфери, закладені в основу концепції соціально-економічного розвитку майбутнього педагога.

Розгляд проблеми та розробка концепції соціально-економічного розвитку майбутнього фахівця спеціально-педагогічної сфери в умовах вузівського освітнього середовища здійснюється на засадах принципу діалогічності, який передбачає встановлення взаємодомовленостей, гармонії в діалозі різних позицій, підходів, ідей, поглядів. Даний принцип визначає підходи до вибору теоретико-методичних засад дослідження, дозволяючи педагогічні явища на основ різних світоглядних позицій. Ідея відкритого діалогу між різними підходами, знайшли

свій відбиток у принципах інтегративності та міждисциплінарності, що активно популяризуються в сучасних дослідженнях проблем спеціальної та соціальної педагогічної освіти (В. Синьов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.).

Застосування цих принципів обумовлено багатofакторністю та багатокomпонентністю процесу розвитку методичної складової, включенням багатьох сфер гуманітарних знань у зміст, форми та методи навчально-виховного процесу, що забезпечує соціально-економічний розвиток майбутнього вчителя. Ці принципи знаходять своє відображення в особистісній структурній побудові етапів дослідження, де передбачено внесення змісту інших наук та галузей практичної діяльності в контексті підготовки майбутніх вчителів в умовах вищого навчального закладу, які будуть працювати над формуванням економічної соціалізації молодших школярів із інтелектуальними порушеннями.

Слід наголосити, що принцип нелінійності дає можливість вибрати багато варіантів використання шляхів методичної підготовки студентів, адаптації в різних соціальних та економічних умовах сучасного освітнього простору вищого навчального закладу.

Принцип становлення передбачає розгляд соціальних та економічних процесів, неперервності та динаміки. Застосування його в контексті нашого дослідження обумовлено тим, що спеціальний методичний розвиток можна розглядати як еволюційне сходження особистості студента до більш складних форм її життєдіяльності, що відбувається на певних життєвих циклах. Якщо розглядати період навчання у вищому навчальному закладі як сенситивний для особистісного розвитку майбутнього вчителя цикл, то саме цей принцип є механізмом демонстрації професійного становлення майбутнього спеціального педагога, який має кризи, гальмування, поки не набуде автоматичних властивостей.

Слід зазначити, що визначення принципів системності, цілісності, послідовності, інтегративності, міждисциплінарності, нелінійності та відкритості дозволило розглядати проблему соціально-економічного розвитку майбутнього спеціального педагога в комплексі, взаємодії цілої низки філософських підходів та соціогуманітарних наук, компонентно уявити його сутність, специфіку, цілісність, виявити закономірності та організаційно-методичні умови реалізації завдань нашого дослідження. Отже, розв'язання цих завдань можливо лише в єдності методологічних принципів системно-цілісного та індивідуальних підходів. Ми під педагогічною закономірністю тримаємо думку Сисоевої С.О. про те, що педагогічна закономірність є частковою формою висвітлення певного закономірного зв'язку.

Автором визначено закони педагогічної творчості, які ми беремо за основу нашої концепції. Це закони педагогічної розвиваючої взаємодії, фасилітарних особливостей педагогічного впливу, розвитку суб'єкта педагогічного процесу, творчої реалізації та самореалізації.

Ми розглядаємо гуманізацію професійної підготовки майбутніх спеціальних педагогів (дефектологів, логопедів, асистентів вчителя) як процес

взаємопроникнення гуманістичних тенденцій розвитку українського суспільства й освітнього середовища вищого навчального закладу. Як зазначається в різних методичних джерелах, основними принципами гуманізації ми вважаємо людиноцентризмом, встановлення гарантій рівності громадян; забезпечення соціальної справедливості, економічної грамотності, надання можливостей для підвищення соціально-економічної компетентності; надання можливостей для підвищення соціального становлення особистості, в тому числі шляхом удосконалення її освітнього рівня; ефективного використання та розвиток культурних надбань нації; створення умов для соціалізації дітей із психофізичними порушеннями, захисту їх прав і свобод.

Якщо розглянути концептуально наше дослідження, то вважаємо за доцільне відстеження взаємозалежності між соціальним та економічним розвитком молоді людини. Причому перший процес ми вважаємо передумовою другого. Іншою закономірністю розвитку соціально-економічної компетентності є пріоритет творчого розвитку студента в процесі професійної підготовки. Базовими для розуміння пріоритетної творчості в процесі методичної підготовки майбутнього фахівця в галузях спеціальної освіти для нас стали праці С. Миронової, В. Нечипоренко, В. Синьова, Н. Пахомової, Д. Шульженко та ін., які обґрунтовують взаємозв'язок професійного становлення педагогів-дефектологів із безперервним розвитком творчого потенціалу. Тому нашим завданням дослідження соціально-економічної компетентності майбутніх вчителів у процесі інклюзивного навчання як результату взаємодії різних рівнів інтелектуальної та практичної творчості студентів у контексті реалізації проблем соціально-економічної підготовки.

Слід зазначити, що такі особливості соціально-економічного розвитку, як-от: важка прогнозованість результатів, експромтність дій, включення в процес роботи непередбачених факторів впливу, стихійність у діях дають можливість визначити соціально-економічну діяльність як творчу. Саме тому ми звертаємо увагу на творчий потенціал студентів, який посідає пріоритетне місце в системі фахової підготовки майбутнього педагога.

Ми вважаємо, що залучення майбутніх корекційних педагогів до педагогічних інновацій – це закономірність у професійній підготовці. Причому інноваційність розглядаємо у двох аспектах. По-перше, як використання нетрадиційних форм організації навчання студентів факультету педагогічної освіти. По-друге, як можливості вивчення студентами інноваційних методик соціально-педагогічної роботи, їх систематизацію, оцінювання можливостей щодо трансформації кращих зразків досвіду корекційно-розвиткової роботи з дітьми особливих потреб у свою майбутню професійну практику.

Вочевидь, залучення студентів-педагогів до педагогічних інновацій сприяє формуванню у них чіткої системи знань, умінь і навичок, що дозволяють визначити продуктивність нового в соціально-економічній практиці, виступити популяризаторами та ретрансляторами кращих зразків професійної майстерності, демонструвати свій авторський варіант новизни в практиці

соціально-економічної роботи з дітьми. Отже, обґрунтування сутності принципів та закономірностей соціально-економічної компетентності майбутніх учителів, які будуть працювати з дітьми молодшого шкільного віку із інтелектуальними порушеннями в умовах вищого навчального закладу слугувало підґрунтям для:

- узагальнення результатів роботи по визначенню організаційно-педагогічних засад соціально-економічного розвитку студентів в процесі їх підготовки до професійної діяльності;
- подальша підготовка організації процесу дослідження;
- визначення логіки, динаміки й відбору методів дослідження соціально-економічної підготовки;
- побудови технологічної моделі підготовки майбутніх учителів до формування соціально-економічної компетентності молодших школярів із інтелектуальними порушеннями.

Слід зазначити, що вимоги до вищої освіти на сучасному етапі трансформації українського суспільства зумовлюють її структурне реформування, спрямоване на якісну професійну підготовку та забезпечення держави кваліфікованими спеціалістами. Тому сучасні вимоги до підготовки спеціаліста з вищою освітою вимагають докорінних змін у підходах до навчального процесу.

У навчальних програмах чітко написано, що саме студент – майбутній спеціаліст мусить знати і вміти з кожної навчальної дисципліни. Сукупність цих знань і умінь, передбачених навчальними програмами, можна знайти у навчальних підручниках, посібниках, періодичних виданнях, де відображено досвід роботи викладачів вищої школи та їх рекомендації щодо покращення вивчення тієї чи іншої навчальної дисципліни.

Якісні зміни, що відбуваються у цій галузі, передбачають оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання при підготовці фахівців у вищих навчальних закладах.

Тож актуальною проблемою сьогодення є забезпечення якості педагогічної освіти, що залежить від багатьох факторів, перш за все, від організації навчально-виховної діяльності. Все це передбачає організацію навчального процесу із застосування інформаційних технологій та технічних засобів. Саме тому «Концепція педагогічної освіти» зосереджує увагу вчених і практиків на посиленні технологічного аспекту, а саме – об'єднанні педагогічної теорії і досягнень сучасної техніки у процесі професійної підготовки вчителя-логопеда, дефектолога у вищих навчальних закладах.

Про зростання інтересу до проблеми наукового і технологічного забезпечення у професійній освіті свідчать праці В. Бикова, М. Михальченка, Л. Лещенка та інших. Наукові пошуки учених лежать у площині широкого застосування нетрадиційних форм навчання у професійній підготовці педагогів – використання різних форм медіа (гіпертекст, графіка, звук тощо). Серед дослідників дидактичних проблем і перспектив використання інформаційних технологій у навчанні слід назвати І. Роберта, психологічні основи комп'ютерного

навчання визначив Ю. Машбіц, систему підготовки вчителя до використання інформаційних технологій у навчальному процесі запропонував М. Жалдак. Зазначимо, що застосування новітніх інформаційних технологій вносить принципові зміни у навчальний процес, його зміст, методи та форми, діяльність суб'єктів.

Отже, реформування вищої освіти створює передумови для широкого впровадження у практику підготовки фахівців за напрямом «Спеціальна освіта» нових ІТ, що, в свою чергу, змінює засоби навчання. Разом із тим, аналіз науково-методичної та науково-методологічної літератури, присвяченої підготовці спеціалістів з вищою освітою, свідчить, що цього недостатньо.

Оскільки провідною формою організації процесу навчання у вищому навчальному закладі є лекція, то поряд із вступною, проблемною, оглядовою, бінарною, інтегрованою лекціями та лекціями-конференціями, лекціями-діалогами, лекціями-дискусіями, лекціями-консультаціями, на факультеті педагогіки, психології та мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка при підготовці студентів-дефектологів широко застосовуються лекції-візуалізації з візуальною формою подачі лекційного матеріалу засобами аудіо-відеотехніки, з розгорнутим або стислим коментуванням візуальних матеріалів (картин, малюнків, фото, слайдів, схем, таблиць, графіків, моделей). Слово викладача містить основну інформацію, яка допомагає сприймати, сформулювати наукові поняття, а аудіовізуальні засоби її ілюструють, доповнюють, уточнюють.

Розв'язання проблем розвитку вищої освіти в Україні в умовах нових соціально-економічних відносин, парадигма освіти загальноєвропейського освітнього простору потребує скоординованих дій всіх учасників освітнього процесу: освіти і науки, педагогічної теорії та практики, причому оцінку якості освітніх послуг здійснює суспільство.

Можливими моделями розвитку освіти для розв'язання проблеми сучасної вищої школи С. Ніколаєнко [5, с. 118-180] називає утворювальну модель, руйнівну модель та змішану модель, яка базується на поєднанні двох попередніх моделей. Якщо утворювальна модель реформування освіти передбачає реалізацію радикальних інновацій через створення зовсім нових організаційних структур та підходів до підвищення результативності діяльності системи вищої освіти, а руйнівна модель передбачає ліквідацію неекономічних та неефективних, то в основу трансформації освіти покладено принципи інноваційного розвитку ефективних структур та надання певної допомоги тим структурам, які здатні до саморозвитку.

Така модель передбачає збереження, накопичення і розповсюдження позитивного вітчизняного досвіду, впровадження сучасних технологій навчання та інтеграційних процесів в освіті, впровадження комплексного підходу до пріоритетних стратегій розвитку окремих складових у структурі вищої освіти.

Учений пропонує здійснювати інновації на базі існуючих організаційних структур, що підлягають модернізації. Він вважає, що змішана модель є

оптимальним варіантом розвитку освіти, бо дозволяє синхронно розв'язувати такі проблеми як досягнення європейського рівня якості; формування духовних орієнтирів в освіті і вихованні; розширення принципів демократії в освіті; підвищення соціального статусу педагогів; розвиток суспільства на основі нових знань; підвищення ефективності використання фінансових і матеріально-технічних ресурсів у кожному освітньому закладі.

Досягнення європейського рівня якості вбачається через приєднання України до Болонського процесу, що є незаперечним фактором міжнародного визнання нашої системи вищої освіти. Це покладає велику відповідальність на колектив кожного закладу вищої освіти для забезпечення відповідальності вітчизняної вищої школи європейським стандартам.

Слід зауважити, що Болонський процес є важливим механізмом узгодження, взаєморозуміння, оптимізації відносин між країнами та їх освітніми системами, тому реформування і модернізацію національної вищої освіти необхідно здійснювати у двох площинах: національній стратегії і соціально-економічного розвитку України та європейської співпраці.

Аналізуючи підходи до розв'язання проблеми подальшого удосконалення вищої освіти, вчені характерними ознаками вищої освіти називають єдність соціального, культурного, економічного та наукового середовища, що на основі системності та взаємодії формує певний інтегральний модернізаційний результат, який виявляється у процесах удосконаленого відтворення суспільства.

Так, дослідниця С. Вітвіцька [2] називає такі моделі вищої освіти:

1) модель освіти як державно-відомчої організації, яка діє за відомчим принципом із жорстким централізованим визначенням цілей, змісту освіти, номенклатури навчальних дисциплін у межах даної освітньої системи;

2) модель розвиваючого навчання (В. Давидов, В. Рубцов) тлумачить організацію освіти як особливу інфраструктуру через широку кооперацію освітніх систем різного рангу, типу, рівня, що дозволяє забезпечити і задовольнити потреби різних соціальних прошарків населення, виступає як ланка соціальної практики;

3) традиційна модель освіти (Ж. Капель, Д. Равич) – це модель систематичної академічної освіти як способу передачі молодому поколінню універсальних елементів культури минулого, що дозволяє перейти до самостійного засвоєння знань, умінь, цінностей вищого рангу;

4) раціональна модель освіти (П. Блум, Р. Раньє, Б. Скіннер та ін.) передбачає таку її організацію, яка забезпечує засвоєння тільки таких культурних цінностей, дозволяє молодій людині адаптуватися в існуючій суспільній структурі;

5) феноменологічна модель освіти (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін.) передбачає персональний характер освіти з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей, створення умов для самопізнання, саморуку індивідуальності. Саме цей напрям утверджується в Україні і має назву особистісно-орієнтованої гуманістичної моделі.

Існують і інші підходи до визначення моделей освітнього процесу у вищій школі. Але аналіз підходів до вищої школи, запропонованих українськими вченими (С. Ніколаєнко, В. Журавський, С. Вітвицька), показує, що всі вони спрямовані на підвищення якості підготовки спеціалістів із вищою освітою через впровадження інноваційних технологій і розповсюдження позитивного вітчизняного досвіду, наголошує С. Ніколаєнко, через забезпечення єдності соціального, культурного, економічного та наукового середовища, наголошує В. Журавський, а С. Вітвицька подає різні моделі освіти, спираючись на теорії зарубіжних вчених.

На основі аналізу вищеозначених моделей організації вищої освіти можна зробити висновок, що жодна з них не враховує конкретну ситуацію в Україні на ринку праці і тенденцію, яка має місце в плані працевлаштування молодих спеціалістів.

Сучасний ринок праці оцінює спеціалістів за рівнем їх фахових знань, вимагаючи диплом про вищу освіту. До спеціаліста з дипломом бакалавра висувають широке коло вимог як фахового, так і соціально-психологічного та соціально-педагогічного характеру. Так, спеціаліст повинен:

- мати фахові знання у своїй галузі і у споріднених із нею галузях знань;
- вміти організовувати свою діяльність, встановлювати результативні стосунки з діловими партнерами;
- бути здатним постійно працювати над удосконаленням змісту і методів роботи у вибраній сфері діяльності;
- бути здатним постійно орієнтуватись на спеціальні цінності своєї практичної діяльності як на мікро-, так і на макрорівні, вміти вибудовувати близькі, середні і далекі перспективи розвитку сфери діяльності;
- бути психологічно готовим переборювати труднощі, проявляти гнучкість, творчий підхід, винахідливість; мати сміливість у прийнятті неординарних, але виважених та обґрунтованих рішень, намагатися впроваджувати нові власні технології, а також адаптувати технології, запропоновані іншими спорідненими структурами, для досягнення більш високих результатів;
- вміти підбирати співробітників для успішної професійної діяльності у вибраній сфері (визначати психологічні особливості, схильності до певних видів діяльності і до самовдосконалення, рівні комунікабельності, конфліктності, креативного мислення, працездатності та відповідальності, вміння працювати в групі, здатність поглиблювати знання у даній сфері діяльності й інші якості, які будуть сприяти чи шкодити успішності його професійної діяльності та даного закладу чи структури в цілому);
- вміти створювати колектив односторонців на певній ділянці роботи, щоб забезпечити сприятливий психологічний мікроклімат, високий рівень працездатності кожного і колективу в цілому.

У зв'язку з цим виникає потреба у створенні такої моделі організації вищої освіти, яка б враховувала вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки спеціалістів,

забезпечувала єдність соціального, культурного, економічного і наукового середовища, враховувала індивідуально-психологічні особливості кожного студента, а також чітко визначала обсяг конкретно-професійних компетенцій, якими мусить оволодіти майбутній спеціаліст у процесі навчання і особистісного розвитку у виші, щоб при оформленні на роботу за фахом спеціаліст міг чітко пояснити роботодавцю, у якому напрямку професійної діяльності він найбільш компетентний, і дати тим самим зрозуміти, який науковий і професійний потенціал є у нього як у спеціаліста та як його можна використати у майбутньому.

Загальновідомо, що кожне підприємство, фірма, структура планує поточну роботу і будує плани на перспективу, тому саме з цієї позиції вони оцінюють молодого спеціаліста. Цим і зумовлена необхідність більш чіткого і конкретного змісту професійної підготовки спеціалістів-бакалаврів, яка б давала можливість усвідомлювати обсяг і зміст майбутньої професійної діяльності у всіх її деталях.

Аналіз вищеозначених позицій показав, що, на нашу думку, модель підготовки спеціаліста з вищою освітою, особливо бакалавра, повинна бути науково- і практико-орієнтованою. Така модель ми, як і більшість вчених, назвали компетентнісно-формуючою. Вона тлумачить організацію підготовки спеціаліста-бакалавра через формування професійно важливих конкретних компетенцій, оволодіння якими дозволить випускнику бути готовим до виконання практичної діяльності за фахом, з одного боку, і удосконалення особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності й зростання, з іншого. Головними принципами роботи за даною моделлю для студентів на пряму «Спеціальна освіта» вибрані такі:

- визначення викладачем та доведення до свідомості студента професійної значущості кожної навчальної дисципліни;
- чітке виділення сукупності особливо важливих професійних компетенцій, які напрацьовуються при вивченні певної навчальної дисципліни;
- організація навчальної дефектологічної та логопедичної практики з тим, щоб кожна з компетенцій впроваджувалась у практичну діяльність студента, аналізувалась викладачем і самим студентом на предмет рівня її сформованості, та випробувались шляхи її подальшого розвитку;
- систематична робота зі студентами щодо їх особистісного самовдосконалення, розвитку професійно важливих якостей через моніторинг та глибокий аналіз одержаних даних на індивідуальному рівні;
- широке висвітлення результатів навчально-практичної та наукової діяльності студентів у процесі фахової підготовки через участь в обговоренні професійних проблем, участь у студентсько-викладацьких конференціях, написання і публічний захист курсових і дипломних робіт, проведення професійно значущих заходів.

Отже, компетентнісно-формуюча модель підготовки дефектологів, на нашу думку, є одним із ефективних варіантів підвищення якості підготовки практико-орієнтованих спеціалістів із вищою освітою (бакалаврів). Запропонована модель і принципи її діяльності дозволяють підготувати спеціаліста таким чином, щоб він

був конкурентоздатний за фахом і не мав проблем із працевлаштуванням в сучасних умовах існування держави. Важливою складовою успішної діяльності педагога є правильне обрання методів і прийомів навчання, які застосовуються для подання навчального матеріалу з економічним змістом і забезпечення навчальної діяльності, доступність для нього цих засобів навчання. Як зазначають більшість вчених-методистів [1; 2; 3; 7; 8], у навчальній діяльності майбутніх педагогів визначають такі етапи:

- *підготовка до заняття (вчитель добирає найефективніші форми та методи проведення заняття, засоби подання інформаційного матеріалу тощо, дитина виконує всі завдання, веде навчально-пошукову діяльність, спрямовану на випереджальне ознайомлення з навчальним матеріалом;

- *актуалізація опорних знань у процесі спілкування вихователя з дитиною або частково – в процесі навчально-пошукової діяльності;

- *подання нового матеріалу (використовується переважно монологічна форма, яка не виключає діалогу, ігор, евристичної бесіди на окремих етапах);

- *проміжне визначення результатів навчальної діяльності (фіксування учнів, які активно долучені до навчально-виховного процесу, наявності стану їхньої уваги) та коригування змісту, форм і темпу подання навчального матеріалу;

- *узагальнення й систематизація сформованих знань, формування умінь, за необхідності – підкріплення сформованих навичок;

- *визначення рівня та глибини засвоєння навчального матеріалу учнями початкової школи, сформованості вмінь і навичок;

- *підбиття підсумків уроків (повідомлення результатів або інших оціночних суджень), формулювання і доведення настанов до навчальної діяльності учнів початкової школи;

- *узагальнення результатів навчальної діяльності, коригування педагогом власної діяльності.

У випадку застосування методів навчання нового покоління кожний із зазначених етапів зазнає змін, які можуть бути досить суттєвими. Досвід упровадження стандартів економічної освіти в навчальний заклад показує, що вони неповною мірою відповідають інституційним особливостям розвитку ринку України та динаміці розвитку її економіки, що ускладнює інтеграцію в європейський освітній простір. Розвиток стандартів економічної освіти передбачає: модернізацію шкільної освіти, запровадження в навчальний процес інноваційних форм і методів, що забезпечують посилену орієнтацію її на практичну та наукову підготовку майбутніх вчителів.

Слід зазначити, що пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

До практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію необхідно поширювати у суспільстві просвітницьку діяльність,

створити відповідні освітні проекти і програми, розробити і запровадити курс "Україна – європейська країна", який підготує молоде покоління майбутніх педагогів до сприймання України в європейському просторі. Загальновідомо, що пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

Для практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію необхідно поширювати у суспільстві просвітницьку діяльність, створити відповідні освітні проекти і програми, розробити і запровадити курс "Україна – європейська країна", який підготує молоде покоління педагогів до сприймання України в європейському просторі. До головних завдань належить: визначення змісту освіти для європейського виміру України на основі ґрунтового аналізу та узагальнення існуючого європейського досвіду; розробка власної навчальної програми економічного виховання дошкільників; створення відповідного навчально-методичного забезпечення, до складу якого входять: навчальний посібник для дошкільників та навчально-методичний посібник для вихователів, різноманітні дидактичні матеріали, методичні рекомендації для вихователів і батьків; надання дітям дошкільного віку знань про європейські демократичні здобутки та особливості становлення демократичного суспільства в Україні; створення умов для набуття молодим поколінням позитивного європейського досвіду, демократичної поведінки та комунікативної взаємодії; формування необхідних компетентностей, сприяння становленню активної позиції дітей щодо реалізації ідеалів і цінностей розвитку демократичного суспільства в світі, Європі, Україні.

До головних завдань належить: визначення змісту освіти для європейського виміру України на основі ґрунтового аналізу та узагальнення існуючого європейського досвіду; розробка власної навчальної програми економічного навчання молодших школярів "Цікава економіка"; створення відповідного навчально-методичного забезпечення, до складу якого входять: навчальний посібник "Цікава економіка" для учнів 2-4 класів, різноманітні дидактичні матеріали, методичні рекомендації для батьків.

Зазначимо, що у більшості європейських держав розроблено спеціальні навчальні курси та створено різноманітні навчальні підручники і посібники, діють науково-методичні центри, налагоджено відповідну підготовку педагогів для полегшення та сприяння щодо здійснення регіональної європейської інтеграції, де одним з пріоритетів стратегічного розвитку України визнано інтеграцію нашої держави в Європейське співтовариство.

За перспективною Програмою розвитку, яка розрахована на десять років, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС та зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам. У європейському виборі України, сучасне дошкілля має сприяти розвиткові демократичної культури, формуванню, необхідних для проживання у

європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань.

Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

В наш час існує досить багатий арсенал вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо застосування різних способів та варіантів впровадження інтегрованих знань про Європу. Так, курс про європейські знання під час проолення курсів підвищення кваліфікації вчителів можна застосовувати:

- як окремий навчальний предмет або курс за вибором;
- як інтегрована, міжпредметна форма роботи;
- як елемент, що впроваджується засобами інформаційних та комунікаційних технологій;
- шляхом застосування інтерактивних педагогічних методів та прийомів навчання.

Саме такий підхід пов'язаний нерідко з вже існуючими знаннями, зміст яких пов'язаний з європейським контекстом. Створений, як курс за вибором, окремий курс "Європейська початкова школа" буде сприяти встановленню міжпредметних зв'язків, знаходженню взаємопов'язаних між собою аспектів вивчення того чи іншого факту чи явища, усвідомленню цілісної картини європейського суспільного, наукового, економічного та інформаційного простору. З огляду на новий проект нової української школи, знання про Європу спрямовуються на засвоєння соціальних та правових норм, ідей гуманізму та демократичних цінностей. Для педагогів важливо вміти поєднати сучасну систему *педагогічних прийомів, методів та організаційних форм* впровадження знань

Враховуючи позитивний досвід вітчизняних та зарубіжних фахівців, в основу включення курсу "Європейська початкова школа" в зміст економічної освіти доцільно використати інтегрований підхід, який не вимагає додаткового навчального часу і створює умови для педагогічної творчості. Актуальність виконаного нами дослідження зумовлена тим, що традиційна освіта, на жаль, не сприяє повною мірою формуванню в дітей готовності до принципово нових економічних та соціально-політичних відносин. Беззаперечно, економіка відіграє значну роль в умовах сьогодення, а ринок праці ставить завдання формування активної особистості, яка буде володіти знаннями в економічній сфері та буде прагнути до цілеспрямованої реалізації своїх можливостей. Оскільки стан освіти суттєво впливає як на інтегративні процеси світового буття, так і соціальні трансформації в окремій державі, перед українською системою освіти постає завдання формування економічної грамотності дітей. Невід'ємною складовою соціалізації сучасної дитини є формування її економічної досвідченості, що вимагає зниження вікових меж для початку економічного виховання.

Таким чином, бути педагогом як провідником економічних ідей інтегрованого суспільства, орієнтованого на Європу, бути нелегко. Економічне

навчання передбачає наявність тісного контакту між дітьми, вчителями та батьками, що сприяє подоланню соціально-психологічних бар'єрів між дорослим і дитиною. У «Педагогічній енциклопедії» економічне виховання визначається як цілеспрямований процес взаємодії дорослого та дитини, орієнтований на засвоєння доступних віку елементарних економічних понять, формування моральних почуттів та морально-економічних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки.

Розумінню багатьох економічних понять, розвитку пізнавального інтересу до економіки, створенню позитивної мотивації до її вивчення у значній мірі сприяє організація цікавих, ефективних, дієвих і значущих для дитини та саморозвитку особистості, прояву його «Я» сприяють різні види діяльності: дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, інтелектуальні ігри-розваги, тематичні заняття, ігри-подорожі, дослідницька діяльність, читання казок, бесід на морально-етичні теми, зустрічі з цікавими людьми, вечори, що дає змогу вчителю проявити творчість, індивідуальність і в той же час, що особливо важливо, зробити процес пізнання економіки цікавим, доступним. Тому поєднання навчальної, ігрової та реальної діяльності найбільш ефективно для засвоєння дітьми складних економічних понять, розробка методів і форм яких буде предметом подальших наукових розвідок.

Слід зазначити, що вчені-методисти вважають, що знання про Європу у здобувачів першого (бакалаврського) рівня базуються на загально-педагогічних і дидактичних принципах, основними з яких є: гуманізм передбачає створення умов для гармонійного розвитку творчої особистості, як суб'єкта демократичного європейського співтовариства; співвіднесення освітніх вимог з можливостями та здібностями учнів початкової школи (враховуючи інклюзивну форму навчання); варіативність вибору, змісту, методів та форм навчання; передбачає діалогічний характер освіти, атмосферу взаємоповаги та довіри; вміння конструктивно взаємодіяти із європейським співтовариством та його провідними структурами; науковість передбачає розробку базових документів і навчальних матеріалів з урахуванням сучасного рівня розвитку науки для забезпечення формування в дітей наукового світогляду та цілісної картини сприйняття світу; практична спрямованість означає орієнтацію змісту навчально-методичних матеріалів на практичне застосування учнями 2-4 класів теоретичних знань і вмінь для життя та діяльності в реальному суспільстві; формування вміння самостійно аналізувати різноманітні ситуації, що виникають у європейському середовищі, приймати рішення і діяти в правовому полі; наступність і неперервність передбачає врахування вимог національної освітньої політики та чинного законодавства; існуючих навчальних планів і програм; поетапне, відповідно до вікових особливостей розширення обсягу знань про Європу, що охоплює всі ланки (дошкільну, початкову, основну, старшу); полікультурність означає наповненість курсу про Європу ідеєю універсальності прав людини та етнокультурного розмаїття Європи.

Вочевидь, зміст економічної освіти вважається одним із основних засобів цілеспрямованого навчання студентів-педагогів, який має базуватись на основних цінностях та ідеях європейського демократичного суспільства: (права людини, рівність, мир, соціальна справедливість демократія, свободи, безпека громадян, взаємозалежність, культурна різноманітність, відкритість, відповідальність, партнерство, повага до оточуючого середовища) [6].

Як свідчить спеціальна методична література, для цього під час розробки змісту необхідно дотримуватися: *конкретно-історичного підходу*, якій спрямовує формування змісту освіти на вирішення найбільш актуальних для даного етапу суспільного розвитку питань; відповідно суспільно-історичним закономірностям та фактам, реально відображаючи події європейського розвитку та їх взаємозв'язок з певними етапами української історії та сучасності; *особистісно-зорієнтованого підходу*, за якого у центрі навчально-виховного процесу стоятимуть інтереси особи, формування її якостей, цінностних орієнтацій відповідно вимогам європейського суспільства; враховуються вікові особливості дітей, взаємозв'язок змісту даної освіти з контекстом усього навчально-виховного процесу; *діяльнісного підходу*, якій визначає спрямування змісту освіти на формування у особистості уявлень і умінь, що сприятимуть соціальній активності та подальшій діяльності в європейському суспільстві [7].

Загальновідомо, що будь-який зміст освіти має бути культуротворчим. Культуротворча функція змісту європейського виміру передбачає оновлення змісту дошкільної освіти на засадах його гуманізації, цілеспрямованого використання надбання національної, європейської та світової культури [8].

Оскільки для сучасної української політики є пріоритетним посилення інтеграційних процесів в європейське співтовариство, оновлені стандарти української освіти мають поєднувати національні та загальноєвропейські компоненти, враховувати факти загальноєвропейського розвитку, включаючи необхідні знання про Європу, європейські надбання, цінності та орієнтири. Зміни в змісті української освіти взагалі мають бути основним дієвим інструментом її реформування та приведення у відповідність з загальноєвропейським контекстом, з потребами сьогодення.

За допомогою інтегрування європейської тематики в загальний зміст української початкової освіти в дітей формуватимуться особистісні та соціальні уміння та навички для життєдіяльності у сучасному європейському співтоваристві, в якому нині активно культивується відчуття європейської культури, зближення та створення спільного європейського дому.

Зміст навчального курсу європейського навчання студентів, які будуть навчати учнів початкових класів є комплексом інтегрованих знань на основі яких формуються певні уявлення, вміння, навички щодо функціонування в політичному, правовому, економічному та культурному полі сучасного європейського співтовариства. Він охоплює:

- *знання про загальнолюдські, національні цінності, поняття про права людини як найвищу цінність; знання про європейські ідеї, про свободу, право - тобто*

філософські знання що допоможуть сформувати вміння для визначення ціннісних орієнтацій, громадянської позиції громадянина;

- *знання про сучасну Європу, її історію, географічні особливості європейського регіону, про національні та світову культури, про релігійні та мовні особливості, освіту, науку європейських країн – вони допоможуть усвідомити полікультурність Європи, взаємозалежність розвитку європейських культур, спільну європейську належність та місце української культури в контексті європейської;*

- *політико-правові знання, тобто усвідомлення таких понять як демократія, тоталітаризм, знання про різні політичні устрої європейських країн, знання про європейське суспільство, його інститути, про роль права в ньому, поняття про міжнародні європейські організації, знання міжнародних законів та знання про європейський суд, що дає можливість сформувати вміння діяти в певному соціумі, брати участь в діяльності міжнародних організацій та асоціацій, орієнтуватися в ідеологічних та політичних течіях європейських організацій, спілкуватися з правовими органами, вирішувати конфлікти згідно з правилами демократичної процедури, вміння поводитися в ситуаціях згідно закону;*

- *соціально-економічні знання про організацію економічного життя в європейському суспільстві, ринкові відносини, їх особливості в Європі та відповідність ринкових відносин в Україні європейським, знання про фінансові системи європейських країн та інтегративні процеси європейського ринку, що допоможе діяти в умовах вільного ринку, зрозуміти особливості співпраці в міжнародних організаціях і колективах.*

Форми та методи впровадження знань про Європу на сучасному етапі мають особливе значення. Саме сьогодні прогрес суспільства зумовлює нове ставлення до методів, засобів та форм навчання. Нині провідну роль відіграють інформаційні та комунікаційні технології, нові інтерактивні форми навчання.

В наш час існує досить багатий арсенал вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо застосування різних способів та варіантів впровадження інтегрованих знань про Європу. Так, курс про європейські знання під час навчання на першому (бакалаврському) рівні здобувачів вищої освіти можна застосовувати:

- як окремий навчальний предмет або курс за вибором;
- як інтегрована, міжпредметна форма роботи;
- як елемент, що впроваджується засобами інформаційних та комунікаційних технологій;
- шляхом застосування інтерактивних педагогічних методів та прийомів навчання.

Саме такий підхід пов'язаний нерідко з вже існуючими знаннями, зміст яких поєднай з європейським контекстом. Створений, як курс за вибором для майбутніх вчителів початкових класів та дефектологів, окремий курс "Європейська початкова школа", буде сприяти встановленню міжпредметних зв'язків, знаходженню взаємопов'язаних між собою аспектів вивчення того чи іншого факту чи явища, усвідомленню цілісної картини європейського

суспільного, наукового, економічного та інформаційного простору. З огляду на новий проект нової української школи, знання про Європу спрямовуються на засвоєння соціальних та правових норм, ідей гуманізму та демократичних цінностей. Для педагогів важливо вміти поєднати сучасну систему *педагогічних прийомів, методів та організаційних форм* впровадження знань.

Враховуючи позитивний досвід вітчизняних та зарубіжних фахівців, в основу включення курсу "Європейська початкова школа" в зміст економічної освіти студентів-бакалаврів доцільно використати інтегрований підхід, який не вимагає додаткового навчального часу і створює умови для педагогічної творчості.

Слід наголосити, що бути педагогом як провідником економічних ідей інтегрованого суспільства, орієнтованого на Європу, бути нелегко, особливо, коли в країні третій рік поспіль йдуть бойові дії. Економічне навчання передбачає наявність тісного контакту між дітьми, вчителями та батьками, що сприяє подоланню соціально-психологічних бар'єрів між дорослим і дитиною.

Розумінню багатьох економічних понять, розвитку пізнавального інтересу до економіки, створенню позитивної мотивації до її вивчення у значній мірі сприяє організація цікавих, ефективних, дієвих і значущих для дитини та саморозвитку особистості, прояву його «Я» сприяють різні види діяльності: дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, інтелектуальні ігри-розваги, тематичні заняття, ігри-подорожі, дослідницька діяльність, читання казок, бесід на морально-етичні теми, зустрічі з цікавими людьми, вечори, що дає змогу педагогу проявити творчість, індивідуальність і в той же час, що особливо важливо, зробити процес пізнання економіки цікавим, доступним. Тому поєднання навчальної, ігрової та реальної діяльності найбільш ефективно для засвоєння учнями 1-4 класів складних економічних понять, розробка методів і форм яких буде предметом подальших наукових розвідок.

Звертаємо увагу, в дошкільні вихователями здійснюється економічне навчання за Міжнародною програмою «Афлатот», а в початковій школі продовжується формування соціально-економічної компетентності за програмою варіативної складової "Цікава економіка" (автор Кашуба Л.В.), де враховується її педагогічно доцільне застосування:

- сприяють розвитку в дітей наочно-образного мислення;
- стимулюють увагу (мимовільну і довільну) на етапі подання навчального матеріалу;
- активізують навчально-пізнавальну діяльність дітей;
- допомагають пов'язати теоретичні питання з практикою;
- збільшують можливості показу практичних застосувань явищ, які безпосередньо не можуть спостерігатись на уроках;
- створюють можливості для моделювання процесів і явищ;
- дають змогу в найбільш доступній формі систематизувати й класифікувати явища із застосуванням малюнків, ігор;
- сприяють формуванню мотивації навчання, підвищує інтерес до знайомства з економікою, створюють установку на ефективне навчання;

- допомагають досить швидко й просто оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу суб'єктами навчання і групою у цілому.

Як свідчить педагогічна практика, важливо, щоб кожна дитина усвідомила можливість виконання саме нею цієї дії: «Я можу це зробити, але всі бачитимуть мої помилки...», «Я можу це зробити – і всі бачитимуть мій успіх...»).

Завдяки застосуванню програми «Цікава економіка» та навчальних посібників до неї у 2-4 класах активно обговорюють навчальний матеріал, краще та швидше його сприймають, запам'ятовують та практично використовують.

Отже, використання інтерактивних методик при економічному вихованні за програмою «Цікава економіка» – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найкращим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості. Тому важливо звернути вагу на фахову підготовку вчителів початкових класів та дефектологів у вищому навчальному закладі, особливості спрямування методичної роботи на європейський вимір, участі у міжнародних проектах та програмах.

Слід зазначити, що у більшості європейських держав розроблено спеціальні навчальні курси та створено різноманітні навчальні підручники і посібники, діють науково-методичні центри, налагоджено відповідну підготовку педагогів для полегшення та сприяння щодо здійснення регіональної європейської інтеграції, де одним з пріоритетів стратегічного розвитку України визнано інтеграцію нашої держави в Європейське співтовариство.

За перспективною Програмою розвитку, яка розрахована на десять років, Україна має узгодити та наблизити свої соціально-економічні інституції до стандартів країн ЄС та зробити їх відповідними загальноєвропейським вимогам. У європейському виборі України, сучасне дошкілля має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню, необхідних для проживання у європейському співтоваристві компетентностей, політико-правових і соціально-економічних знань. Пріоритети загальноєвропейської освіти полягають у наданні молодому поколінню майбутніх вчителів знань про спільну європейську спадщину та практичних умінь адаптуватись до життя і навчання в різних країнах Європи, бути мобільними, соціально здібними, здатними до комунікації і захисту своїх прав.

Дуалістичний характер будь-якої національної освіти педагогічної підготовки майбутніх вчителів полягає з одного боку, у збереженні доброго, міцного коріння національної культури, з іншого в адекватному оновленні, спрямованому на підготовку особистості до життя в динамічному, взаємозалежному світі.

Для сучасного вищого навчального закладу України, яка переживає ґрунтовне реформування в умовах війни, це може знайти своє відображення в оновлених стандартах змісту освіти національного та загальноєвропейського компонентів з урахуванням тенденції європейського і світового розвитку. Останній напрямок став основою подальших науково-експериментальних розвідок.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Вітвіцька С.С. Основи педагогіки вищої школи: методичний посібник для студентів магістратури Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
3. Кашуба Л.В., Кендюхова А.А. Інноваційні освітні технології: ідеї, пошуки, впровадження / Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. Київ : Науковий світ, 2006. № 7. С. 30-33.
4. Кашуба Л.В. Формування економічної компетентності молодших школярів із психофізичними порушеннями в процесі євроінтеграції // Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами: роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (29-30 вересня 2016 року). Львів : ТзОВ «Тріада плюс», 2016. С. 61-63.
5. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ століття Київ : Знання, 2006. 253 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. Київ: Генеза, 1999. 261 с.
7. Фера С. В. Соціально-психологічна гра як засіб економічної соціалізації дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2011. 20 с.
8. Черешнюк О.А. Економічне виховання дітей у контексті реалізації наступності дошкільної та початкової освіти // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015 р.). Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2015. С. 253-257.

1.2. The Place, Role and Significance of Folklore Materials in English Lessons in a Primary School

МІСЦЕ, РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ МАТЕРІАЛІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасному світі знання англійської мови є важливим інструментом для комунікації, кар'єрного зростання та доступу до міжнародної інформації. Вона відкриває можливості для навчання, роботи та подорожей, дозволяючи людині бути частиною глобального суспільства. У всьому світі англійська мова є мостом між різними культурами, що робить її важливою для розвитку міжкультурної компетентності та розширення горизонтів.

У нормативних документах для початкової школи зазначено, що вивчення іноземної мови в початковій школі спрямоване на досягнення наступних цілей: знайомство молодших школярів зі світом зарубіжних однолітків, із зарубіжним дитячим фольклором і доступними зразками художньої літератури. Навчання англійської мови у початковій школі має низку особливостей, які зумовлені віковими, психологічними та пізнавальними характеристиками молодших

школярів. На цьому етапі закладається основа для подальшого розвитку мовних навичок, тому важливо створити позитивну мотивацію до вивчення мови, яка ґрунтується на цікавих, доступних формах роботи. Молодші школярі мають високу здатність до засвоєння нової інформації завдяки природній пластичності їхньої психіки, допитливості та схильності до імітації. Тому акцент робиться на формуванні базових навичок усного мовлення, таких як слухання та говоріння. Використання візуальних, аудіальних і мультимедійних матеріалів сприяє кращому сприйняттю інформації та утриманню уваги дітей.

Однією з ключових особливостей є необхідність адаптації навчального матеріалу до вікових можливостей учнів. Тексти, завдання та граматичні правила мають бути простими, але водночас цікавими та змістовними. Важливо враховувати індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного учня, створюючи умови для успішного оволодіння мовою. Особливу увагу слід приділяти інтерактивним методам навчання. Рольові ігри, пісні, вірші, історії та інші творчі завдання сприяють розвитку мовних навичок у невимушеній атмосфері. Такий підхід дозволяє інтегрувати навчання мови у повсякденне життя учнів, роблячи його більш цікавим та практичним. Під час навчання важливо розвивати міжкультурну компетентність, знайомлячи дітей з культурою англійських країн через пісні, казки, вірші, традиції, свята. Це допомагає формувати толерантність, розширює кругозір і збагачує освітній процес. Загалом, навчання англійської мови у початковій школі має бути спрямоване на створення доброзичливої атмосфери, яка заохочує дітей до вивчення мови, розвиває їхні комунікативні вміння та закладає основу для подальшого мовного розвитку.

Навчання англійської мови у початкових класах є важливим етапом у формуванні іншомовної комунікативної компетентності учнів. Формування іншомовної комунікативної компетентності передбачає розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письма. Особлива увага відводиться слуханню й говорінню, адже саме вони є основою для спілкування. Використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, діалоги, пісні та інсценізації, сприяє активному зануренню учнів у мовне середовище. Важливим аспектом є створення мотивації до вивчення англійської мови. У цьому контексті вчителі використовують яскраві візуальні матеріали, аудіозаписи, мультимедійні ресурси та ігрові завдання, які відповідають віковим особливостям дітей. Завдання і самі уроки мають бути цікавими, динамічними та емоційно забарвленими, що забезпечує позитивне ставлення до опанування англійською мовою і навчання в цілому. Окрему увагу слід приділити автентичним матеріалам, які допомагають учням знайомитися з культурою англійських країн. Читання казок, вивчення віршів, пісень і прислів'їв не лише збагачує лексичний запас, але й формує міжкультурну компетентність, що є важливим компонентом сучасної мовної освіти. Крім того, у початковій школі важливо враховувати індивідуальні потреби та можливості учнів. Диференційований підхід, використання різнорівневих завдань і стимулювання творчої активності сприяють ефективному засвоєнню мови.

Отже, навчання англійської мови у початкових класах спрямоване на формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності через активне використання інтерактивних методів, автентичних матеріалів і врахування вікових особливостей. Такий підхід забезпечує міцну основу для подальшого розвитку мовних навичок і впевненості у спілкуванні англійською мовою.

Сучасна початкова школа покликана не лише навчати дітей базовим мовним навичкам, але й сприяти їхньому гармонійному розвитку, виховувати культурну обізнаність і формувати міжкультурну компетентність. У цьому контексті використання фольклорних матеріалів на уроках англійської мови є важливим інструментом, який допомагає поєднати мовну підготовку з культурологічним аспектом. Автентичний фольклор, такий як казки, вірші, пісні та прислів'я, дозволяє дітям не лише засвоїти нові лексичні й граматичні структури, але й долучитися до культурної спадщини англійськомовних країн. Це сприяє розвитку інтересу до мови, підвищенню мотивації та створенню емоційно позитивного навчального середовища.

Особливу актуальність тема набуває у контексті сучасних освітніх тенденцій, які орієнтуються на інтеграцію мови з іншими сферами знань. Фольклорні матеріали виступають ефективним засобом розвитку комунікативних навичок молодших школярів, адже вони природно вводять дітей у мовне середовище, допомагають тренувати вимову, інтонацію та закладають основу для успішного спілкування. Крім того, робота з фольклором враховує вікові особливості молодших школярів, таких як їхня схильність до гри, фантазії та емоційного сприйняття. Це робить навчання більш цікавим і продуктивним, сприяючи закріпленню вивченого матеріалу через інтерактивні завдання, творчі проєкти та групову взаємодію.

Зважаючи на вищезазначене, дослідження особливостей роботи з фольклорними матеріалами у початковій школі є надзвичайно актуальним і відповідає сучасним вимогам до методики викладання англійської мови.

Серед національних духовних цінностей можна виокремити яскравий та унікальний феномен – фольклор. Важливість пізнання фольклору для сучасної людини, і особливо дитини, у ціннісному ядрі національної культури, бо саме у художніх образах, у системі мови, в жанровій визначеності явищ фольклору поєдналися та знайшли втілення духовні засади життя, морально – естетичний кодекс, продуктивний досвід обрядової діяльності, пов'язаної з працею, родиною, побутом, народом.

«Фольклор» в перекладі з англійської «folklore» означає «народна мудрість». Усна народна творчість або фольклор – складова художньої культури народу. Уснопоетичне художнє слово супроводжувало людину з її першовитоків, із часів виникнення мови. Воно увійшло в життя і побут як один із засобів задоволення притаманної людині потреби у прекрасному і як органічний компонент її вірувань та світоглядних уявлень. За своїм походженням воно таке ж давнє, як і примітивні наскельні малюнки первісної людини чи предмети побуту з різноманітними орнаментальними прикрасами [1; 2].

У фольклорі втілені погляди, ідеали і прагнення народу Народ Англії особливо прославився своїми малими формами фольклору: піснями, віршами, казками, лічилками, скоромовками. Фольклор – невичерпне джерело тем, ідей, образів. В англійському фольклорі виділяють такі фольклорні жанри, як римовані вірші, загадки, лічилки, скоромовки, прислів'я і приказки, казки, легенди, народні пісні, дитячі ігри, театралізація [3, с. 84].

Англійський фольклор є одним з найбільш ефективних методів активного спілкування, вивчення англійської мови і розвитку інших мовних і розумових здібностей, емоційного прояву, пізнання навколишнього і свого «Я». Використання фольклору на уроках сприяє залученню учнів до народної творчості, виховується любов до природи, формує свідомість. Вивченням фольклору займалися Г. С. Виноградов, Г. Н. Волков, М. Г. Кондратьєв, С. М. Максимов, С. Т. Шацький та ін.

Завдяки образності, афористичності, глибокому змісту перлин народної творчості, їх високій мудрості вони з давніх-давен були улюбленими в народі і бережливо передавалися з покоління в покоління. Як неписаний моральний кодекс, як принцип народної педагогіки, як самотність самого життя – таке значення мали малі жанри у формуванні характерів і почуттів підростаючого молодого покоління. Завдяки цьому виду народної творчості учні отримують уявлення про багатство мови, розвивають своє образне мислення, естетичні почуття [2].

Усна народна творчість виникла за багато століть до того, як розвинулася писемна література. До неї увійшли твори різних жанрів: пісні, загадки, прислів'я, приказки, лічилки, казки, байки, легенди. Кожен із цих жанрів має свої особливості, а всі разом вони складають духовну культуру певного народу. Саме англійський дитячий фольклор слугує засобом, який відіграє важливу роль у методиці навчання іноземної мови і полікультурній освіті загалом.

В. А. Сухомлинський вважав, що казки, пісні, легенди є незамінними засобами пробудження пізнавальної, активної самостійної, яскравої індивідуальності особистості, Г. С. Сковорода радив учням обов'язково вивчати фольклор, який найповніше зберігає скарби народної мудрості, а К. Д. Ушинський саме у фольклорних формах бачив «кращий засіб привести дитину до живого джерела мови» [10].

У процесі ознайомлення з дитячим фольклором країни, мова якої вивчається, в першу чергу відбувається розширення словникового запасу здобувачів початкової освіти. Використанню фольклору країни досліджуваної мови (на рівні з фольклором рідної країни) відіграє неабияку роль в збагаченні лексики і словникового запасу з англійської мови в учнів молодшого шкільного віку. Розширення словникового запасу через використання фольклорного матеріалу – це один з ефективних прийомів навчання, який сприяє створенню на уроці і поза ним природного мовного спілкування, знімає напругу, мимоволі спонукає до активної участі в пізнавальному процесі, формує в учнів почуття патріотизму, прихильності до рідного краю, сприяє вихованню естетичної та

етичної культури та розвитку духовної особистості, у дітей долається психологічний бар'єр, формується мотивація до навчання.

Збирачами фольклору записуються в різних місцевостях численні варіанти широко популярних і менш популярних пісень, казок, легенд, переказів, прислів'їв. В пам'яті носіїв фольклору, його індивідуальних і колективних виконавців фіксується весь багатоплановий обсяг фольклорної інформації, її сюжети, тексти, форми. Отже, характерними особливостями усної народної творчості, що відрізняють її від інших надбань народної культури і, зокрема, від такої спорідненої з нею сфери художньої словесності, як література, є усність і значимість пам'яті у творенні, побуті й передачі фольклорних творів, колективний характер народної творчості, а отже, й невизначеність індивідуального авторства – анонімність, зв'язок з побутом і народними традиціями, усталеними стереотипами, естетичними нормами, формами, тобто традиційність у поєднанні з поповненням у процесі виконання додатковими елементами – імпровізаційність, чим у свою чергу зумовлюється і така специфічна риса, як різноманітність текстів, ритми, мелодій більшості фольклорних творів

Дослідники і збирачі фольклору давно помітили, що усі фольклорні жанри діляться на дві великі групи:

- 1) твори, які виконуються і побутують у середовищі дорослих;
- 2) твори, які побутують серед дітей.

Термін «дитячий фольклор» з'явився у фольклористиці у 20-х роках 20 ст. Усі дослідники дотримуються міркування, що до дитячого фольклору відносяться і твори дітей, і твори для дітей, складені дорослими. Основним критерієм відбору є функціональний аспект: твори, які виконуються лише у дитячому середовищі, а також ті, які не передбачають інших слухачів і виконуються дорослими тільки для дітей. Дитячий фольклор має свою специфіку: відповідає віковим особливостям дітей у виборі тем, образів, ідей; характеризується поєднанням словесного матеріалу з елементами гри, супровідними рухами; у багатьох творах проявляється виражене виховне спрямування.

Питання класифікації дитячого фольклору досконало не вивчене, бо коло творів, охоплених цим поняттям, широке і багатомірне не лише за тематикою та образною системою, а й за призначенням, способом і часом виконання. Кожен жанр має своє джерело походження – усі вони виникли в різні історичні періоди і проникли в дитячу словесність різними шляхами. Відповідно до вище згаданих чинників, усі жанри дитячого фольклору умовно можна поділити на три групи:

- 1) тексти, створені дорослими для дітей;
- 2) твори, які перейшли у дитячий фольклор із загального фольклорного доробку;
- 3) твори самих дітей.

Фольклор складається з двох великих підрозділів: поетичного (віршового), що найяскравіше виражений у пісенності, і прозового, що об'єднує різні оповідні види художньої народної творчості: казки, легенди, перекази, усні оповідання.

Поетичний фольклор – характерною ознакою цього різновиду фольклору є віршована форма. Він складається з різних видових груп. Це пісні та вірші, скоромовки і лічилки.

Прозовий фольклор. Однією з найважливіших складових фольклорної прози є казки. Оповідання, які називаємо казковими, нашими далекими предками вважалися реальністю і трактувалися інакше. Упродовж століть казкові сюжети передавалися від народу до народу, набуваючи на конкретному національному ґрунті власного забарвлення і зазнаючи змін. Казки поділяються на три групи: 1) казки про тварин, в яких головними дійовими особами виступають тварини; 2) чарівні, героїко-фантастичні казки про надзвичайні події, предмети і уявних людей, велетнів, силачів, їх походження, пригоди, різні перетворення. 3) побутові казки, присвячені різним подіям родинного і громадського побуту.

Легенди становлять другу велику частину фольклорної прози. Легенди за змістом подібні до фантастичних казок – у них також головну роль відіграє чарівний, фантастичний елемент або ж це народні оповідання про історичні події й осіб [7].

Проміжне місце між поетичним і прозовим фольклором займають короткі народні влучні вислови – афоризми, які в образній, зручній для запам'ятовування формі передають глибокі й цікаві за змістом та яскраві за звучанням думки. До них належать прислів'я і приказки, загадки, формули побажань, привітання. Прислів'я і приказки – стислі крилаті вислови, в яких сконцентровано життєву мудрість і філософію народу. Своїм мовним багатством і змістовим розмаїттям прислів'я і приказки охоплюють усі сторони життя людини, її погляди на світ, суспільні явища, громадські та родинні взаємини.

Загадки (від слова «гадати» – думати, розмірковувати) – дуже давній і розповсюджений вид народної творчості. Це стислий вислів віршем або ритмізованою прозою з дотепним запитанням, відповідь на яке міститься в образних натяках на нього. Образним художнім мисленням позначені різні словесні формули привітання, прощання, що здавна були компонентом побуту, взаємин, звичаїв і обрядів, віддзеркалювали морально-етичні засади і рівень духовності народу [2]. Мова фольклорних творів – яскрава і образна.

Важливу роль в досягненні автентичності сприйняття тексту відіграє і його оформлення. Так, в сучасних підручниках легенда подається у вигляді листка паперу, прикріпленого до стіни, стаття – у вигляді вирізки з газети, текст вірша – написаний від руки тощо. Це складає враження автентичності тексту і ефективно занурює в мовне середовище [8]. Крім того, фольклорні тексти є простішими для розуміння автентичними текстами, які відображають культуру країни, і в той же час вони досить багаті на соціокультурну інформацію взагалі і на лексику зокрема.

Планування роботи саме з автентичними текстами зумовлюється тим, що школярам важливо вивчати тексти, створені саме носіями мови для певних соціальних і культурологічних потреб того мовного середовища, в яке вони занурилися. У свою чергу, фольклорні тексти є різновидом автентичних текстів і

відображають культуру, традиції і побут носіїв мови, що вивчається. Фольклорні тексти характеризуються значним потенціалом в плані розуміння світосприйняття і вербального менталітету нації. Завдяки мовних засобів фольклору відбивається мовна картина світу країни. Критерій наявності фольклорного жанру / мотивів / елементів в навчальному матеріалі передбачає відбір найбільш доцільних фольклорних жанрів, форм, тем, мотивів, образів, тобто реальних зразків англійського фольклору з метою ознайомлення і досконалого вивчення англійської фольклористики.

Відносно критерію наповненості навчального матеріалу лексикою, акцент слід робити на: 1) лексичній одиниці з національно-культурним компонентом семантики; 2) фразеологічних одиницях; 3) мовних афоризмах; 4) фольклорному тексті [7].

За критерієм пізнавальної цінності та інформативності матеріалів слід вибирати для освітнього процесу фольклорні тексти малих і великих форм, які найбільш повно відображають англійську культуру і містять доволі велику кількість нової лексики. Важливо дотримуватися критерію посиленості і доступності навчального матеріалу у процесі використання англійського фольклору, які були б доречні рівню володіння англійською мовою учнів початкової школи, враховували б можливість школярів для засвоєння відібраного матеріалу. Школярі спочатку знайомляться з більш простими жанрами англійського фольклору (дитячими лічилками, загадками, віршами, прислів'ями) і поступово долучаються до більш складних жанрів (казок, легенд, пісень).

З такими жанрами англійського фольклору, як вірші, загадки і лічилки учні знайомляться в першу чергу, оскільки ці види фольклорних текстів є більш простими для сприйняття школярами і виступають в якості основи для вивчення більш складних за обсягом і розуміння фольклорних текстів (пісень, казок, легенд), до яких учні долучаються поступово [7]. Використання малих віршованих фольклорних жанрів розширює лексику школярів, активізує словниковий запас, знайомить з виразними лексичними засобами, забезпечує оволодіння інтонаційними відтінками мови.

Ефективним способом вивчення англійської мови є використання віршів і пісень. Проблема використання пісень і віршованого матеріалу в процесі навчання іноземної мови постійно привертає увагу вітчизняних та зарубіжних науковців та освітян. Різні аспекти означеної проблематики у своїх працях розглядали Є. К. Кондрацька, С. Н. Савина, М. В. Ляховицький, А. А. Миролюбова, В. Лобанова, Л. Червинська та ін. Свідченням цього є велика кількість статей, присвячених даній темі «Роль віршів і пісень у вивченні граматики англійської мови» (Лобанов В.), «Пісні та вірші на уроках англійської мови» (Ізмайлов В.), «Ігри, вірші та пісні на початковому етапі навчання іноземної мови» (Димент А.) та ін. Однак проблема використання римованих текстів та інших фольклорних творів у навчанні учні молодшого шкільного віку англійської мови досі залишається недостатньо вивченою [16].

У навчанні іноземної мови пісні й вірші займають чільне місце. Відзначимо, що останнім часом намітилося помітне збільшення частки відеокурсів і комп'ютерних програм, що застосовуються у ході навчання іноземній мові, що негативно позначилося на використанні в ході уроків творів малих фольклорних жанрів. Тим часом, віршам й пісням як дидактичному матеріалу властивий ряд переваг: а) доступність – завдяки розвитку мережі Інтернет; б) розмаїття мовного матеріалу; в) постійне оновлення матеріалу; г) приналежність до культури країни – додаткова лінгвокраїнознавча інформація; д) наявність численних і різноманітних реєстрів мови. Все це дозволяє використовувати пісні й вірші на заняттях з іноземної мови з більшим коефіцієнтом корисності [5].

Використання віршовано-пісенного матеріалу на уроках з англійської мови повністю відповідає вимогам сучасності, тому що іноземна мова вивчається в нерозривному зв'язку з культурою самої країни. З іншого боку, спів пісень і читання віршів є розширенням комунікативної компетенції й творчих здібностей, одним із найефективніших засобів навчання іноземній мові. Емоції й враження, отримані під час прочитання вірша або співу пісні, стають прожитим життєвим досвідом, що перетворюється в знання, а це, у свою чергу, стимулює мотивацію учнів. У сполученні із традиційними уроками англійської мови, уроки, на яких учні намагаються проявити себе, є для учнів найкращим засобом вивчення мови, тому що до процесу засвоєння тексту додається його виразна інтерпретація й вимова з відповідними інтонаціями. Вірші й пісні навчають дітей виражати свої почуття й доносити їх до інших, розвивати фантазію й творчі здібності, привчають їх працювати в колективі. Уміння й помірне сполучення англійського слова з музикою особливо сильно впливає на емоційний світ дитини, пробуджує думку, уяву, сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Римування і вірші на уроці можуть використовуватися з різною метою: фонетичні зарядки і опрацювання окремих звуків, для оволодіння англійською інтонацією, під час першого подання теми; під час проведення ігор; фізкультхвилинок; під час вивчення нового лексичного матеріалу тощо [6, с. 27].

Вірші з англійського фольклору є цікавим засобом для роботи з віршованим текстом, який сприяє формуванню і вдосконаленню мовних і мовних навичок учнів, а також підвищенню мотивації до вивчення англійської мови. Вірші – сюжетні твори, які мають початок події, її подальший розвиток і завершення. Зі здобувачами початкової освіти легше працювати над сюжетними віршами. Підготовча робота проводиться коротко, записуються тлумачення незрозумілих слів. Також перед читанням вірша доцільно поставити завдання. Спершу учні або вчитель прочитують твір і ставляться питання по змісту. Під час другого читання звертається увага на виразність читання. Поетичні твори відзначаються тим, що в них кожне слово точне, влучне, образне. Тому під час читання треба передати цю образність. Слід звернути увагу на особливості прочитання поетичних рядків (робити невеличкі паузи для підтримки ритму), на ритм і мелодіку вірша, на темп читання. Аби діти добре прочитали вірш, необхідно, щоб вони сприйняли те, про що йде мова, для цього варто застосовувати ілюстративний матеріал.

Заучування рим і віршів розширює словниковий запас учнів. Вивчаючи таким способом слова і мовні звороти, діти в подальшому легко впізнають їх під час аудіювання, використовують для складання власних висловлювань, застосовують у мовних ситуаціях. Багато віршованих текстів з англійського фольклору ніби навмисно вигадані для того, щоб школяр навчився правильно вимовляти складні звуки і їх з'єднання, засвоїв необхідні граматичні конструкції, засвоїв необхідний запас слів, опанував інтонаціями.

В англійській мові є велика кількість фольклорних віршів, які можна використовувати на уроках у початкових класах. Крім того, фольклор відображає багато сторін культури, історичні події, уявлення про добре і погане, про смішне і сумне, ставлення до життя. Відомі персонажі дитячого фольклору увійшли до культури Британії, що відображаються навіть у словниках персоналій поряд з історичними та літературними персонажами – Jack Sprat, Humpty-Dumpty, Yankee Doodle, Simple Simon, Old King Cole, Little Jack Horner, Jack and Jill, Little Miss Muffet та ін. Перевага використання римованого матеріалу в тому, що вірші допомагають без особливих зусиль засвоїти і розширити лексичний запас, так як віршовані тексти включають нові слова і висловлювання, які заримовані і легко піддаються запам'ятовуванню. Уже знайома лексика може зустрічатися в новому контекстуальному оточенні. Все це сприяє розвитку відчуття мови, знайомить дитину з її стилістичними особливостями [4, с. 218].

Слід зазначити і те, що специфіка поезії допомагає дитині молодшого шкільного віку оволодіти емоційно-ціннісним досвідом спілкування. Вона забезпечує на уроці мовну атмосферу і допомагає створити психологічний контакт. У результаті на закріплення лексики йде набагато менше часу, а вивчення лексичних одиниць відбувається в ігровій формі, яка сприяє комфортному стану учнів на уроці.

Знайомство з англійською літературною і фольклорною традицією з часом переходить в практичне оволодіння елементами поетики і закономірностями використання лексичних одиниць. Діти не тільки можуть робити перші спроби перекладу, а й складати власні вірші, які активізують манеру письма й стимулюють активне використання нових слів [8, с. 62].

У роботі з віршованими творами на уроці можна виділити свої особливості. На нашу думку, використання зразків сучасної англійської поезії може бути одним з ефективних засобів досягнення таких основних цілей навчання предмету іноземної мови, як практична, загальноосвітня й розвиваюча.

1. У силу того, що мова сучасного поетичного твору не архаїчна, його синтаксис, а також стиль, в основному, простий (мова йде про спеціально підібрані по цих параметрах вірші), він містить автентичний мовний матеріал, максимально наближений до сучасного розмовно-літературного мовлення. Крім того, при читанні вірша учень бачить усвідомлене виконання лексики для передачі думки автора й знайомиться із різними функціями мови в спілкуванні.

Використання поезії сприяє розвитку основних комунікативних умінь читання, аудіювання, говоріння, причому останнє найчастіше виступає у формі

обговорення змісту поетичного твору, що може викликати жваву дискусію в класі, оскільки проблеми, що зачіпають і підіймають у поетичних творах, як правило універсальні, носять життєвий характер, не завжди припускають однозначне рішення. Таким чином, поезія сприяє навчанню основним видам мовленнєвої діяльності і дозволяє використовувати нешаблонні, творчі типи вправ, при цьому досягається неперервний і взаємопов'язаний ланцюг навчання.

2. Знайомство із кращими зразками англомовної поезії, видами віршованих стоп (ямб, хорей), а також з варіантами перекладу віршів на рідну мову сприяє розвитку лінгвокраїнознавчої і культурної компетенції того, кого навчають, тобто досягненню загальноосвітньої мети навчання.

3. Специфіка поезії допомагає учневі опанувати емоційно-ціннісним досвідом спілкування. Учитель більше дізнається про свого учня, як би одержує його психологічний портрет. Таким чином, використання поезії має розвиваюче значення, до того ж воно допомагає забезпечити не тільки мовну атмосферу на уроці, але й психологічний мікроклімат.

Спочатку вчитель пропонує прослухати вірш. Учні на перших уроках намагаються перевести вірш на рідну мову, пізніше вчитель пояснює, що вдаватися до перекладу не обов'язково, якщо зміст слів зрозумілий. Далі педагог вимовляє окремі фрази або слова й пропонує учням показати жест, яким можна виразити й повторити вголос вимовлене їм. Потім учитель ще раз відтворює магнітофонний запис вірша й пропонує учням, які прослуховують текст, пожвавити його за допомогою жестів і міміки. Учитель вимовляє вірш невеликими уривками, а учні повторюють за ним. Педагог пропонує повторити вірш в уповільненому темпі, тобто він подовжує паузи, далі пропонує прискорити темп повторення й відповідно жестикуляції, а насамкінець пропонує повторити вірш максимально голосно, а потім тихо.

Опрацювавши вірш подібним чином, можна бути впевненим, що учні засвоїли його зміст. Цей вид роботи дуже нагадує учням гру [4, с. 52].

Після усної роботи із завчання тексту вірша, можна приступити до роботи безпосередньо з малюнком. Учитель задає питання за малюнком, намагаючись не перекладати сказаного. Питання також повинні супроводжуватися жестами. Якщо текст вірша досить добре засвоєний, то учень легко впоратися із цим завданням. На цьому етапі роботи можна зайнятися відпрацюванням вимови, пояснювати різницю вимови того або іншого звуку в англійській та інших мовах. Необхідно звернути увагу школярів на аналогічні для різних мов звуки, якщо вони зустрілися у вірші.

Отже, поезія може бути використана як зразок сучасного автентичного розмовно-літературного мовлення для досягнення провідних цілей навчання й для розвитку творчих здатностей учнів. Однак, зрозуміло, що ефективність використання образів поезії в значній мірі залежить від правильно організованої послідовності роботи з нею й вибору вправ, що стимулюють розумову діяльність й сприяють розвитку в молодших школярів інтересу, бажання і мотивації [4].

На пісенній основі учнями також значно легше сприймається і засвоюється лексичний матеріал. Хорошому запам'ятовуванню фольклорних пісень сприяє комплекс таких факторів, як рима, лад, тональність, мелодія. Численні повтори сприяють легкому мимовільному запам'ятовуванню лексико-граматичних конструкцій, тим самим підвищуючи ефективність уроку. На основі пісенних текстів можна провести найрізноманітнішу роботу щодо формування та вдосконалення лексико-граматичних навичок говоріння, яку доречно поєднувати з традиційною методикою роботи.

Щоб підвищити ефективність процесу навчання іноземної мови, необхідно впливати не тільки на свідомість учнів, але й на їхню емоційну сферу. Один зі способів впливу на почуття й емоції школярів – музика. Музика й спів можуть надати неоціненну допомогу у вивченні іноземної мови на початковому етапі навчання.

Пісня, як один з видів мовного спілкування, – це прекрасний засіб розширення лексичного запасу, тому що з її допомогою діти вивчають нові слова й вислови. У піснях уже знайома лексика зустрічається в новому контекстуальному оточенні, що допомагає її активізації. Тут є власні імена, географічні назви, реалії країни, мова якої вивчається, поетичні слова. Це сприяє розвитку в школярів відчуття мови і любові до неї, допомагає довідатися її стилістичні особливості. За допомогою пісень краще засвоюються й активізуються граматичні конструкції [5].

Пісні сприяють удосконаленню навичок іншомовної вимови, розвитку музичного слуху. Розучування й використання коротких, нескладних за мелодійним малюнком пісень із частими повторами допомагає закріпити правильну артикуляцію й вимову звуків, правила фразового наголосу, особливості ритму. Завдяки музиці на уроці створюється сприятлива атмосфера, знижується психологічне навантаження, підтримується інтерес до вивчення іноземної мови [6].

Спів на уроках – окрема тема. Вважається, що саме через розучування пісень людина краще починає розуміти не тільки чужу мову – у процесі співу краще осягається й рідна мова. Згодом включення пісень у хід уроку позначиться й на вимові. Діти особливо сприйнятливі до фонетики й інтонації мови. Навчання іншомовній вимові школярів може бути успішним у тому випадку, якщо діти навчаться самостійно контролювати свою вимову і якомога раніше відрізнити правильне від неправильного. При засвоєнні іноземної мови діти сприймають звучні слова через фонологічну систему рідної мови, тому формування іншомовного фонематичного слуху припускає створення нових звукорозрізняльних механізмів рідної мови [9].

Правильна вимова – необхідна умова успішного оволодіння англійською мовою, тому вже із самого початку навчання в дітей треба формувати навички розуміння англійської мови на слух та її адекватне відтворення. Розвиток у дітей фонематичного слуху займає особливе місце, оскільки сприяє не тільки формуванню правильної вимови, але й надалі знімає проблеми з письмовою

мовою. Чим правильніше дитина вимовляє звуки й виділяє фонemi, тим грамотніше вона пише. Прослуховування аудіозаписів з пісеньками, лічилками сприяє розвитку правильної вимови, причому краще, якщо виконувати їх будуть маленькі англійці. До того ж, згодом учні почнуть зіставляти переклад пісні з її англійським змістом, тобто мислити по-англійськи, що, безсумнівно, веде до розширення словникового запасу. Розучування й виконання пісень англійською мовою також сприяє розвитку здатності розрізняти й відтворювати мелодійну інтонацію; формуванню музично-ритмічного відчуття; пробудженню інтересу до культури, музики носіїв досліджуваної мови [5; 9].

Вірші й пісні можуть виконувати різні функції: 1) використовуються як фонетична зарядка на початку уроку. Пісня дозволяє вчителю перейти від звуків рідної мови до звуків іноземної мови, тренуючи мовні органи й підготовлюючи їх до більш складної артикуляції; 2) для міцного закріплення лексичного й граматичного матеріалу; 3) як вид релаксації в середині або наприкінці уроку, коли діти втомилися або потрібна розрядка, що знімає напругу й відновлює їхню працездатність [11].

Для фонетичної зарядки варто вибирати короткі добутки із чітким ритмом і частими повторами. Наприклад:

*I have a father,
I have a mother,
I have a sister,
I have a brother.
Father, mother, sister, brother –
Hand in hand with one another.*

Іншу пісню діти виконують у колі, взявшись за руки, тому її можна використати й у якості фізкультхвилинки. Молодші школярі із задоволенням поєднують спів з рухами рук, присіданнями, відступаннями чи відплескуваннями, ілюструючи зміст музичного твору:

*I have two eyes
And I can see
A book and a pen
In front of me.
I see a window
And a door.
I see the ceiling
And the floor.*

"I have two eyes" – проста, життєрадісна пісня, яка містить слова, що позначають частини тіла людини. Саме з неї можна почати вивчати тему "Зовнішність". Дітям не складно запам'ятати слова, що супроводжуються певним ритмом і мелодією.

Комплексний розвиток практичних, освітніх і розвиваючих завдань навчання можливий лише за умови впливу не тільки на свідомість учнів, але й проникнення в їхню емоційну сферу. Одним з найбільш ефективних способів впливу на почуття й емоції школярів є музика. Пісні – це ритмічне вираження

сучасної англійської мови. Ці пісні розроблені для кращого засвоєння сучасної розмовної мови за допомогою рими, наголосу й про-граматичних кліше.

Перевага використання саме пісень полягає в тому, що вони допомагають більш точному засвоєнню й розширенню лексичного запасу, тому що в тексти пісень включені нові слова й вираження. У піснях активно поєднуються мовні кліше сучасної англійської мови.

За допомогою пісні легко перемкнути увагу школярів з одного уроку на інший або з одного виду діяльності на інший. Робота над віршами може проводитися найрізноманітнішими способами. Тут повною мірою можуть розкритися творчі здібності й учнів і, в першу чергу, учителя. У роботі з піснею або віршем учитель може використати також кольоровий малюнок як засіб наочності [13].

Часто робота з пісень зводиться тільки до читання слів пісні, їхньому перекладу на рідну мову й записі декількох нових слів у зошит, прослуховування пісні й спільного виконання під фонограму, але цим обмежуватися не варто. Можна придумати серію вправ на розуміння змісту пісні, узгодженню слів і виражень, лексико-граматичні вправи, а також вправи на говоріння з використанням слів пісні й фантазії учнів. Завдання такого типу внесуть розмаїття в урок, а також будуть спрямовані на підвищення мотивації учнів до вивчення англійської мови [15].

Використання пісень слугує, в першу чергу, для підвищення ефективності сприйняття лексики й граматики англійської мови. Оскільки метою вивчення іноземної мови є не тільки одержання знань, формування в школярів навичок й умінь, але й засвоєння ними відомостей країнознавчого, лінгвокраїнознавчого й культурно-естетичного характеру пізнання цінностей іншої культури, то при визначенні змісту навчання безперечно виникає питання про культурний компонент. Даний компонент містить у собі мовні й культурологічні знання, а також навички й уміння мовного й немовного походження [16].

Більшість пісень має форму діалогу. Це допомагає розвивати комунікативні здібності учнів. Оптимальне поєднання повторюваності й варіативності мовленнєвого матеріалу – важлива умова навчання діалогічного мовлення. Велике значення має вміння почати розмову, використовуючи етикетні кліше. Добре відпрацьований, швидко й виразно пред'явлений початок діалогу, що переходить від однієї теми до іншої, підвищує впевненість мовців у своїх силах та із самого початку налаштовує їх на емоційну мовну взаємодію. Такі діалоги добре запам'ятовуються й легко опрацьовуються [6].

Наприклад:

Hi! Hello!

Hi. I'm Jack.

Hello. I'm Jill

Hi. I'm Mary.

Hello. I'm Bill.

Nice to meet you.

Nice to meet you, too.

Аналогічно розучування пісень на уроках іноземної мови можна ефективно використати й для введення нового лексичного матеріалу. Прикладом може служити пісня *What's the Matter?* – тема “Здоров'я”.

What's the matter?

What's the matter with you?

I have a headache.

What's the matter with you?

I have a cold.

What's the matter with him?

He has a toothache.

What's the matter with her?

She has a cold.

What's the matter with Mary?

She has an earache.

What's the matter with Bill?

He has a very bad cold.

What's the matter with Fred?

He has a backache.

Однієї з найважливіших функцій пісень на уроці вважаємо введення й закріплення граматичного матеріалу. Граматичний матеріал у більшості випадків викликає складнощі в дітей, а пов'язано це з розходженнями і відмінностями в граматичній структурі рідної й іноземної мов. Монотонне виконання вправ не завжди дає позитивний результат, а пісня – це багаторазове повторення граматичного матеріалу, ще й зняття емоційної напруги під час вивчення граматики [17]. Завдяки музиці на уроках створюється сприятливий психологічний клімат, знижується психологічне навантаження, підвищується емоційний тонус. Музика допомагає дітям зняти втому, відновлює їхню працездатність, виступає як релаксація в середині або наприкінці уроку [14]. Кожен учень промовляє незнайому лексику по кілька разів, вчиться самоаналізу своєї роботи. Практично вже на наступному занятті учні можуть вільно володіти новою лексикою, тому що знання вони здобували самостійно.

Методика використання кожної фольклорної пісні передбачає попереднє введення, активізацію і закріплення лексичного матеріалу. Наведемо приблизну послідовність роботи над піснею:

1) учитель дає стисло інформацію про пісню, її характер, основний зміст, історію виникнення, і логічно пов'язує попередній етап уроку з роботою над піснею. Для забезпечення розуміння кожного слова і граматичної конструкції краще використовувати дослівний переклад пісні на рідну мову;

2) перед першим представленням пісні учням пропонується звернути увагу на її характер (яка вона за настроєм – лірична, комічна, історична і т. д.) і засоби, які на це вказують, на акомпанемент і манеру виконання;

3) школярі слухають пісню;

4) після першого прослуховування вчитель за допомогою питань перевіряє ступінь розуміння тексту пісні;

5) для забезпечення повного розуміння змісту вчитель виділяє в тексті нові слова і забезпечує їх закріплення на іншому етапі вивчення. Корисно звертати увагу учнів на способи вираження тієї чи іншої думки засобами іноземної мови;

6) фонетичне відпрацювання тексту пісні: учитель звертає увагу дітей на темп і правильність вимови окремих слів і тексту в цілому;

7) на наступних уроках пісню повторюють один-два рази для остаточного її засвоєння. У пам'яті учнів закріплюються необхідні для мови словосполучення і лексичні структури [9].

Зразок послідовності роботи з піснею:

1. Коротке вступне слово про пісню (установка на перше сприйняття пісні).
2. Перше музичне пред'явлення пісні.
3. Перевірка розуміння змісту пісні.
4. Фонетична обробка тексту пісні (на початковому етапі навчання іноземній мові доцільно застосувати в цих цілях в основному спосіб імітації).
5. Повторне прослуховування пісні, опора на текст.
6. Читання тексту пісні з подальшою обробкою звуків й інтонацій, всю роботу рекомендується проводити з опорою на текст пісні.
7. Самостійне виконання пісні з використанням фонограми або акомпанементу [14].

Отже, фольклорні пісні можуть виконувати різні функції:

1. використовуються в якості фонетичної зарядки на початку уроку. Пісня дозволяє вчителю перейти від звуків рідної мови до звуків іноземної мови, тренуючи мовні органи й підготовлюючи їх до більш складної артикуляції;
2. для міцного закріплення лексичного і граматичного матеріалу;
3. як вид релаксації в середині або в кінці уроку, коли учні втомилися або потрібна розрядка, яка знімає напругу і відновлює їх працездатність [9].

Автентичні англійські пісні доречно використовувати на початку заняття під час виконання фонетичної зарядки, також доцільно використовувати фольклорні пісні як методичний матеріал для формування лексичної компетенції школярів і її удосконалення.

Прислів'я та приказки також можуть стати в нагоді вчителю в навчанні лексиці, оскільки до кожної теми, яку вивчають в школі, можна підібрати відповідні прислів'я і приказки. Використання цих форм усної народної творчості сприяє збагаченню лексичного запасу учнів, залучає їх до народної мудрості. Залучення до культури країни мови, що вивчається через елементи фольклору, прислів'їв, приказок дає учням відчуття причетності до іншого народу. Використання різних методів і прийомів для роботи з прислів'ями та приказками дозволяє урізноманітнити діяльність учнів на уроці, тим самим підвищуючи мотивацію і інтерес учнів до навчання іноземної мови.

Казка – один з найрозповсюджених фольклорних творів, вона відома дітям з дошкільних років. Її привабливість – у сюжетності, таємничості, фантастичності. Казка – це розповідь про якусь незвичайну подію, в основі якої лежить видумка,

фантазія. Текст багатьох казок піддається читанню в дійових особах. Наприклад, не можна не згадати казку «The Gingerbread Man».

Once upon a time, an old woman baked a gingerbread man. When she opened the oven, the gingerbread man jumped out and ran away. The old woman and her husband chased him, but he was too fast. As he ran, he met a cow. "Run, run, as fast as you can! You can't catch me, I'm the gingerbread man!" he shouted. The cow chased him, but couldn't catch him. Next, he met a horse. He repeated, "Run, run, as fast as you can! You can't catch me, I'm the gingerbread man!" The horse chased him, but couldn't catch him. Then, he met a fox. The fox said, "Why are you running?" The gingerbread man told his story, and the fox offered to help him cross a river. The gingerbread man climbed onto the fox's back. As they reached the middle of the river, the fox tossed the gingerbread man into the air, opened his mouth, and ate him. And that was the end of the gingerbread man.

Ця казка містить просту лексику та повторювані фрази, що робить її ідеальною для молодших школярів, допомагаючи їм покращити свої навички читання та розуміння англійської мови. Для додаткової наочності та залучення учнів можна використати відео з казками англійською мовою, наприклад, на Ютуб-каналі «Kid Toon».

Завдання вчителя – всіляко заохочувати учнів до роботи з казками, оскільки це засіб розумового і естетичного розвитку дітей. Казкову ситуацію вони сприймають як гру. Немає потреби повторювати відоме їм і підкреслювати, що казковий сюжет видуманий. Дитяча увага повинна бути зосереджена на моральних і людських категоріях казки.

Учні без труднощів усвідомлюють одну з важливих особливостей багатьох казок – повторення однотипних дій чи ситуацій. Повторюючи їх, автор казки досягає послідовного розгортання подій. З повтором пов'язана поява нових обставин або нових дійових осіб казки. Повтор епізодів визначає структуру казки. Неодмінною частиною казки є її кінцівка. У ній – результат усього здійсненого героями казки. На композиційну частину треба звернути увагу: поставити питання: «Чим закінчується казка?» У процесі читання розкриваються своєрідні риси казки: фантастичність, змальовування незвичайних подій з участю звірів, явищ природи і людей, специфічний зачин, типово казковий виклад, кінцівка [12].

Істотна особливість полягає в тому, що у казці повчальність виражена не нав'язливо, не прямолінійно. Дітей приваблює захоплюючий сюжет, яскраво намальовані образи, дотепні характеристики. У казках міститься значний освітній і виховний потенціал. Педагогічна цінність казки полягає в тому, що в ній перемагають справедливість і добро, завжди присутній важливий виховний момент. Аналіз казок збуджує дітей до формулювання оцінюючих суджень, – це важливо для розвитку мислення дітей. Під час розгляду і аналізу казок доречно ставити запитання для узагальнень і роздумів. Працюючи над казкою, не слід випускати з поля зору основної мети – домогтися усвідомлення змісту тексту, тільки в цьому випадку можливе здійснення освітньої і виховної мети [20].

Після ознайомлення з текстом казки і тлумачення (за необхідності) слів і виразів застосовуються вибіркоче читання, відповіді на запитання, складання

плану (малюнки і слова), різноманітні форми переказування, інсценування. Зміст, мета і завдання кожного з цих видів роботи залежить від тексту казки. Головна увага має бути зосереджена на тому щоб діти свідомо розуміти текст казки, чітко уявляли послідовність розгортання подій, дії персонажів [17].

У роботі над казкою широко застосовуються прийоми інсценізації і драматизації.

Інсценізація – це переробка будь-якого твору (у тому числі і казки) для сцени або кіно. Під драматизацією розуміють передачу подій, розказаних у прозовому чи віршованому творі, у драматичній формі, тобто в особах.

Інсценізація фольклорного тексту доцільна для застосування в різних вікових групах. Вона передбачає творче переосмислення тексту, уважне читання при трансформації мови автора в сценічні ремарки тощо [22, с. 12].

Навчальні лінгвістичні казки призначені для полегшення опанування мовним матеріалом. Учитель може читати їх на етапі мотивації навчальної діяльності (щоб викликати пізнавальний інтерес, позитивні емоції учнів), на етапі пояснення нового матеріалу (щоб пояснити явища), а також на етапі закріплення та осмислення нового матеріалу (для перевірки знань учнів, але тоді казку доцільно читати з пропусками, які заповнюють та озвучують школярі).

Не менш ефективним прийомом навчання англійської мови на ранньому етапі є створення казок самими учнями. Заздалегідь слід навчити здобувачів освіти розповідати, «відтворювати» почуті казки. Переказ казки часто підготує і до створення власної казки, підводить до індивідуальної творчості. Зазвичай казку вважають виключно «власністю дитячого віку». Створюючи, в даному випадку, мовну казку, дитина висловлює і виражає власні переживання, свій невеликий життєвий досвід, свої дитячі почуття [21]. Також для навчання учнів граматики можна використовувати навчальні казки, в яких у незвичайній формі подаються основні правила граматики з певної теми [7].

Методика початкового навчання не передбачає окремих уроків для опрацювання малих фольклорних жанрів, таких як загадки, прислів'я, скоромовки. Вони вводяться в зміст уроку як супровідний матеріал. Загадки, казки, вірші, прислів'я, скоромовки урізноманітнюють прийоми навчальної роботи. Вони вносять до освітнього процесу елементи гри. Їх слід використовувати як дидактичний матеріал з метою вдосконалення техніки читання, вироблення літературної вимови. Вони становлять суттєвий елемент розвитку мовлення і мислення.

Прислів'я і приказки – це жанри усної народної творчості, висхідні, на думку вчених, до часів первісного ладу. Вони відображають своєрідність і саму суть народного характеру. Значення прислів'їв і приказок не загублені і до цього дня. Вони є невід'ємним атрибутом нашого повсякденного життя і спілкування людей. Безмірним є навчальний і виховний потенціал прислів'їв і приказок. У стислій, зрозумілій формі вони вчать добра й викривають зло, заохочують до хороших вчинків і висміюють людські недоліки. Робота з прислів'ями і приказками є важливим компонентом у вивченні англійської мови, оскільки знайомство учнів з

прислів'ями і приказками інших народів сприяє входженню в середовище іншомовного спілкування, збагачує словниковий запас, розвиває інтелект та ерудицію. Така робота багатогранна, цікава, необхідна на уроках англійської мови. Англійська мова досить багата на прислів'я та приказки, тому є можливість застосовувати їх на будь-якому етапі роботи. Ними можна розпочати урок, а також закінчити його. За допомогою прислів'їв і приказок можна пояснити певні граматичні явища, спонукати учня до мовлення. Із застосуванням прислів'їв і приказок мова учнів стає багатшою та яскравішою [21].

Прислів'я – це вислів, який у вигляді ритмічно побудованого і навіть заримованого речення передає багатовікові спостереження народу за поведінкою людей і навколишньою природою, виражаючи їх результати у вигляді мудрого узагальненого повчання.

Із загадками і скоромовками діти знайомляться ще в дошкільному віці, тому не потрібно витрачати час на їх тлумачення. Скоромовки вводяться як елемент вироблення орфоепічних норм, як засіб розвитку дихання, від якого залежить виразність читання і декламування.

Читання загадок і прислів'їв для учнів початкових класів – не тільки засіб розвитку образного мислення, а й предмет дидактичних вправ. Із загадками і прислів'ями корисно працювати як на уроках пояснення нового матеріалу, так і на уроках узагальнення опрацьованого. Важливо проводити роботу так, щоб переконати і навчити учнів вводити прислів'я до свого мовлення. Прислів'я поживляють виклад, роблять мислення образним.

Щоб прислів'я стали надбанням учнівського мовлення, потрібно постійно заохочувати дітей до заучування їх напам'ять, час від часу згадувати про них, відновлювати в пам'яті і спонукати до введення в усне мовлення [10].

Робота з англійським фольклором на уроках може продовжуватися в позаурочній діяльності в таких формах роботи як домашнє читання для молодших школярів (презентація віршів зі збірки), перекладацькі майстерні, гурток англійського фольклору, театральна студія тощо.

На уроках англійської мови в початковій школі широко застосовуються римівки як засіб навчання лексики. Вченими доведено, що за умови використання римівок на уроці відбувається рішення комплексу важливих методичних завдань: 1) презентація нового звуку й фонетичного явища; 2) самостійний висновок щодо правил на основі отриманої інформації; 3) новий лексичний матеріал, будучи пред'явленим у віршованій формі, запам'ятовується швидше; 4) переклад і тлумачення граматичних явищ у римівці забезпечує закріплення й узагальнення вивченого на попередньому етапі матеріалу, досить лише нагадати учням пов'язану з ним римівку. Наприклад, можна використати наступне римування:

*If all seas were one sea, what a great sea that would be!
If all trees were one tree, what a great tree that would be!
If all the world were apple pie and all the seas were ink,
And all the trees were bread and cheese,
What should we have for drink?*

Одну й ту ж римівку можна використати для відпрацьовування різних граматичних структур, якщо, проявивши трохи творчості, її видозмінити. Наприклад, віршик "What is your name?" при відпрацьовуванні граматичної структури "I have" можна використати в такому виді:

What do you have?

I have a rabbit?

I have a dog

I have a little green frog.

Для відпрацьовування структури "What can you do?":

I can skate,

I can ski,

I can play and watch TV.

Робота з римівками відбувається за наступними етапами:

1) подання римівки; читання й переклад; розбір всіх граматичних структур, що втримуються у вірші.

2) робота над лексичними одиницями; знаходження всіх іменників; прикметників; дієслів.

Потім, після чергового прочитання, у вірші закриваються окремі слова, а учні повинні відновити їх по пам'яті. У результаті на закріплення лексики йде значно менше часу. Вивчення лексичних одиниць відбувається в ігровій формі, що сприяє комфортному стану учнів на уроці.

Під час відбору фольклорного матеріалу вчитель повинен ретельно підготувати план-конспект уроку з урахуванням фольклорної складової та інтерактивних завдань. Слід підібрати риму, продумати, як передати зміст, закладений автором, правильно підібрати граматичні структури, наочність, продумати завдання. Особливу увагу вчитель повинен приділити системності роботи з фольклорним матеріалом. Це буде сприяти свідомому підходу учнів до вивчення англійської фольклору. Вчителі повинні навчити учнів не тільки працювати з фразами або репліками, а й навчити побачити прекрасне в культурі країни і спробувати донести це до слухачів і вихованців, використовуючи ті можливості і засоби, якими володіють учні. Вчитель може використовувати фольклорні засоби для організації різних видів діяльності молодших школярів як за складністю, так і за способом організації, з різними дидактичними цілями. Безумовно, така робота подобається школярам.

Працюючи, вчитель має ставити головне завдання перед учнями: розвиток загальнокультурних умінь збирати, систематизувати й узагальнювати культурознавчу й іншу інформацію, що представляє інтерес для здобувачів освіти. Учні повинні вміти уявляти і презентувати країну, мову якої вивчають, знати її культуру, традиції, звичаї, стиль життя людей в ній іноземною мовою.

Фольклорні твори є потужним засобом підвищення інтересу до вивчення англійської мови серед учнів початкових класів. Завдяки своїй доступності, емоційності та культурній значущості вони дозволяють інтегрувати навчання мови з пізнанням традицій англійських країн. Для ефективного використання

фольклорного матеріалу в освітньому процесі слід дотримуватися таких рекомендацій:

1. добір матеріалу відповідно до вікових особливостей учнів. Обирайте фольклорні твори, які відповідають інтересам і рівню мовної підготовки молодших школярів. Короткі казки, дитячі пісеньки, лічилки, скоромовки та прислів'я найкраще підходять для цього віку, оскільки вони легкі для сприйняття та запам'ятовування.

2. Використання інтерактивних методів навчання. Фольклорні твори можна інтегрувати у різноманітні ігрові форми навчання. Наприклад, інсценізація казок, спів пісень або створення власних історій на основі відомих сюжетів сприяють розвитку комунікативних навичок і креативного мислення.

3. Забезпечення культурологічного контексту. Використання фольклору повинно супроводжуватися поясненням його культурного значення. Наприклад, при вивченні англійських дитячих віршів чи пісень вчитель може розповісти про традиції, пов'язані з ними, або провести паралелі з українським фольклором.

4. Включення візуальних та аудіоматеріалів. Бажано супроводжувати фольклорні твори ілюстраціями, відео чи аудіозаписами, тому що це допоможе учням краще зрозуміти зміст твору, правильно вимовляти слова та інтонаційно гарно відтворювати тексти.

5. Робота над лексикою та граматикою. Фольклорні тексти можуть бути використані для засвоєння нової лексики або граматичних структур. Наприклад, за допомогою пісень учні вивчають нові слова та тренують їх у реченнях, а через казки можуть закріпити граматичні часи.

6. Застосування творчих завдань. Варто пропонувати учням намалювати ілюстрації до казки, поділити казку на частини, придумати назву, план, продовження історії або створити власну версію відомого твору. Це стимулює яву вихованців та залучає їх до активної участі в освітньому процесі.

7. Створення доброзичливої атмосфери. Фольклорні твори слід використовувати у позитивному, ігровому середовищі, де учні відчують себе вільно та зацікавлено. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу та формуванню позитивного ставлення до вивчення мови.

Дотримуючись цих рекомендацій, можна значно підвищити ефективність використання фольклорних творів на уроках англійської мови у початковій школі, збагачуючи освітній процес початкової ланки і заохочуючи дітей до активного вивчення мови та культури.

Отже, оскільки метою вивчення іноземної мови є не тільки отримання знань, формування в учнів навичок і вмінь, а й засвоєння учнями краєзнавчого, лінгвокраїнознавчого і культурно-естетичного характеру, пізнання цінностей іншої для них національної культури, і це дуже доступно і захоплююче.

Під час навчання англійської мови у початковій школі використовуються різні фольклорні жанри, такі як: казка, скоромовка, прислів'я, вірш, пісня, загадка тощо. Кожен з видів тексту носить в собі певне наповнення, яке допомагає учням краще зрозуміти матеріал, легше запам'ятовувати, розвиває уміння і здібності

дитини. Використання різних жанрів у роботі над темою на заняттях з іноземної мови та реалізація різних завдань з їх застосуванням створює сприятливе підґрунтя задля формування іншомовної особистості учня, забезпечує їх активність та особисту зацікавленість на занятті, знайомство з цінностями культур інших народів, сприяє вихованню почуття толерантності до інших культур.

Використання малих фольклорних жанрів, таких як прислів'я, скоромовки, загадки та лічилки, на уроках англійської мови у молодших класах є ефективним інструментом для розвитку мовних навичок та формування інтересу до навчання. Завдяки своїй простоті, ритмічності та емоційності ці твори сприяють легкому запам'ятовуванню нової лексики, тренуванню вимови та розвитку фонетичних умінь.

Малі фольклорні жанри також виконують важливу культурологічну функцію, дозволяючи учням знайомитися з традиціями англійських країн, що сприяє формуванню міжкультурної компетентності. Їхня інтерактивна та ігрова форма подачі забезпечує емоційно позитивну атмосферу на уроці, підвищуючи мотивацію дітей до вивчення англійської мови.

Таким чином, інтеграція малих фольклорних жанрів у освітній процес початкової школи є дієвим методом, який дозволяє зробити уроки англійської мови цікавими, різноманітними та ефективними. Це сприяє не лише мовному, але й особистісному розвитку учнів, забезпечуючи гармонійне засвоєння матеріалу.

Список використаних джерел

1. Антипова О., Рум'янцева Д., Паламарчук В. У пошуках нестандартного уроку. *Рад. школа*. 1991. № 1. С. 65–69.
2. Антонюк Н. Навчити сприймати красу: Естетична парадигма у навчанні англійського спілкування. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2003. № 1. С. 178–181.
3. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі. Київ: Шк. світ, 2007. 128 с.
4. Вишневецький О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови: посіб. для вчит. Київ: Рад. школа, 1989. 223 с.
5. Десяцька Н. Віршовано-пісенні матеріали як засіб підвищення ефективності навчання учнів середньої загальної школи. *Перспективи розвитку науки*. Гданськ, 2012. С. 83–86.
6. Жирова Т. В., Федієнко В. В. Вчимо англійську без проблем. Харків: «Видавничий дім «Школа», 2016. 32 с.
7. Журавльова А. Ю. Застосування лінгвістичних казок у навчанні іншомовної фонетики молодших школярів. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Журавльова_А.Ю._Застосування_лінгвістичних_казок_у_навчанні_іншомовної_фонетики_молодших_школярів (дата звернення: 15.12.2024).
8. Казачінер О. С. Сучасні форми та методи навчання англійської мови. Харків: Основа, 2010. 112 с.

9. Карпенко О. О. Вивчення іноземної мови через пісню й музику. *Англійська мова та література*. 2004. № 12. С. 2–4.
10. Книга для вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 240 с.
11. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови / Переклад та адаптація Л.В. Биркун. Oxford: Oxford University Press, 1998. 480 с.
12. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-ге, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
13. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 328 с.
14. Некрасова О. Музичні захоплення. Мій улюблений співак. Роль музики і пісень при вивченні англійської мови. *English plus*. 2004. № 34. С. 1–4.
15. Плахотник В. М. Теоретичні основи навчання іноземних мов у початковій школі : дидактико-методичний аспект : дис.... докт. пед. наук у формі наук. доп. : 13.00.01; 13.00.02. Київ : НДІ педагогіки, 1992. 52 с.
16. Скляренко Н.К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція). *Іноземні мови*. 1995. № 1. С. 5–9.
17. Стом О. Пісні на уроках англійської мови. *Англійська мова і література*. 2004. № 36. С. 5–7.
18. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно орієнтованого спілкування. *Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*, 2003. № 4 (60). С. 190–192.
19. Харчук А. В. Методика використання римованих текстів у навчанні молодших школярів лексики англійської мови: *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка (філологічні науки)*, 2013. № 12 (271). Ч. I. С. 214–224.
20. Чорна О. О. Роль та методичні прийоми роботи з казкою на уроках англійської мови як засіб формування позитивної мотивації до навчання. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/860241.pdf> (дата звернення: 15.12.2024).
21. Шолох Д.М. Використання казок, прислів'їв і приказок у навчанні англійської мови молодших школярів. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Шолох_Д.М._Використання_казок,_прислів'їв_і_приказок_у_навчанні_англійської_мови_молодших_школярів (дата звернення: 15.12.2024).
22. English. Початкова школа. Усі тексти для читання / уклад. Ірина Іванова, Олена Наумова. Київ: Навчальна література, 2018. 64 с.

CHAPTER 2. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF TECHNICAL TRAINING OF BACHELORS IN THE ENERGY INDUSTRY USING MOBILE INTERNET DEVICES

2.1. Theoretical Foundations of Technical Training of Bachelors in the Energy Industry Using Mobile Internet Devices

Technical training of bachelors in the energy sector is based on many theoretical principles, including:

1. Systemic approach. Taking into account all components of the energy system - from generating capacities to end energy consumers. This allows students to build a holistic understanding of the functioning of energy processes and systems, which is the basis for their professional activities.

The systemic approach in technical training of bachelors in the energy sector consists in considering energy processes, technologies and systems as interconnected and interacting elements that form a single holistic structure. This approach allows students to see not only individual components of energy systems, but also to understand their relationships, interaction and impact on the overall efficiency and reliability of energy processes.

The main aspects of the systemic approach:

1. System integrity. Within the framework of energy, the systems approach consists in considering energy facilities not as isolated parts, but as parts of a single energy system. For example, when designing and analyzing the operation of a power plant, all aspects of its functioning are taken into account: from energy generation to its transmission to consumers. This also includes issues of energy conservation and environmental protection.

2. Interconnection of system elements. Students study how various elements of the energy infrastructure interact with each other. These can be generating capacities, transmission networks, automation and control systems, energy consumers. Understanding such relationships helps future specialists make optimal decisions in conditions of variable parameters or malfunctions.

3. Feedback processes. In energy systems, the use of feedback mechanisms is important to maintain stability and efficiency. For example, in electrical networks, automatic control systems based on load data can adjust the operation of generators or regulate voltage, ensuring a stable supply of energy. Feedback is also important for optimizing the operation of technological equipment and detecting and eliminating emergency situations.

4. System dynamics analysis. The systems approach allows you to assess not only the static state of the energy system, but also its dynamics, that is, how it changes over time, how it responds to load changes, faults or external conditions. This helps students understand the importance of monitoring and forecasting to ensure the reliability and efficiency of energy systems.

5. Optimization and efficiency. Using a systems approach allows you to develop strategies to improve the efficiency of energy systems. This may include optimizing the

distribution of energy between different types of generating capacity, introducing new technologies such as renewable energy sources, or upgrading existing system elements to reduce energy losses or improve its quality.

6. Modeling and simulation. In educational settings, the systems approach actively uses modeling and computer simulation methods to study complex energy processes. Using mobile Internet devices, students can use specialized applications to model the operation of energy systems, assess their efficiency and safety in various conditions.

7. Adaptability and stability of the system. Energy systems must be not only efficient, but also adaptable to changes. The use of a systems approach allows us to take into account factors that affect the stability of the system, in particular changes in energy consumption, various external influences (for example, natural disasters or man-made accidents), and to develop methods for their prediction and adaptation.

The use of mobile technologies allows students to gain access to modern tools for analyzing and modeling energy systems. Through mobile platforms, it is convenient to use simulations to study complex processes in energy networks, which allows students to conduct various scenarios of system operation in real time and study the effectiveness of various solutions. Mobile devices also allow the use of technologies for monitoring and analyzing data in real time, which is necessary to maintain the stability of energy systems.

Thus, the systems approach provides comprehensive, integrated training for students, allowing them to see all elements of energy systems in their interrelationships and prepare to solve complex engineering problems in the energy sector.

2. Interdisciplinarity. An important aspect is the interaction of different disciplines: electrical engineering, energy technologies, automation and computer science. This allows for the creation of integrated approaches to solving energy system problems.

Interdisciplinarity is an important element of the training of bachelors in the energy sector, since modern energy systems and technologies require an integrated approach that includes knowledge from various sciences and disciplines. Technical training of specialists in the energy sector is not limited to knowledge of electrical engineering or mechanics - it should cover various aspects that are directly or indirectly related to energy and combine them into a single system of knowledge.

The main aspects of interdisciplinarity in the training of bachelors in the energy sector:

1. Electrical engineering and energy technologies. The basic disciplines are electrical engineering, the theory of electrical circuits, electrical machines and devices, which are the basis for understanding the principles of operation of energy systems. However, this knowledge should be supplemented by engineering aspects of designing energy networks, generating and distributing energy, as well as assessing the efficiency of energy installations. Therefore, students should also know the principles of operation of various energy technologies - from traditional to renewable energy sources.

2. Mechanics and thermodynamics. Energy processes, especially in thermal and hydraulic systems, are impossible without understanding the laws of mechanics and thermodynamics. The principles of thermodynamics are important for calculating the efficiency of heat transfer, the operation of boilers and turbines. This knowledge is the basis for creating energy-efficient and environmentally friendly systems, as well as for developing new technologies in the energy sector.

3. Automation and information technologies. For effective management of energy systems, it is necessary to implement process automation. This includes both programming and use of automatic control tools, and the development of software for monitoring and analyzing energy processes. Information technologies for collecting, processing and transmitting data in real time also play an important role in this, which allows for forecasting and optimizing the operation of energy systems.

4. Ecology and energy saving. In the context of modern requirements for energy systems, special attention is paid to the environmental aspects of energy. Students should study not only ways to reduce carbon dioxide emissions and other pollutants, but also the principles of energy efficiency, which include the rational use of resources, modernization of equipment and the use of renewable energy sources, such as solar and wind energy.

5. Economics and management of energy systems. In a market economy, the management of energy companies, energy production and distribution requires knowledge in the fields of economics, finance and management. Students should be familiar with the issues of planning energy projects, assessing their cost, financial aspects of energy investments, as well as risk management in the energy sector.

6. Law and energy policy. Studying the legal aspects of the functioning of energy markets, legislation on the security of energy systems and energy policy at the state level is an important part of specialist training. This knowledge allows future engineers to understand not only technical aspects, but also legal requirements for safety, environmental protection and consumer rights.

7. Innovative technologies and digital solutions. The application of interdisciplinary approaches in education also includes the use of the latest technologies, such as the Internet of Things (IoT), Big Data, artificial intelligence (AI), blockchain and other digital technologies. These technologies allow for improving the processes of managing energy systems, monitoring the condition of equipment, forecasting energy consumption and optimizing costs.

Mobile Internet devices play an important role in implementing an interdisciplinary approach. Thanks to mobile technologies, students have access to numerous resources for integrating knowledge from different disciplines:

- mobile applications for calculations and modeling allow you to perform technical and economic calculations, analyze energy systems, and also simulate their operation under various conditions;
- the use of online platforms makes it possible to combine theoretical and practical knowledge, working with materials from different areas: from ecology to process automation;

– interactive laboratories on mobile devices allow students to conduct research and experiments in various branches of energy, which is necessary to create an idea of the integration of theoretical knowledge into practical activities;

– distance learning and consultations through mobile applications and platforms provide continuous access to knowledge from various disciplines, contributing to a deeper mastery of the material and the development of interdisciplinary skills.

An interdisciplinary approach is necessary for the training of highly qualified specialists in the field of energy, since modern energy systems are complex and include many different aspects. Integration of knowledge from different disciplines - from technical to economic and environmental - allows students to create a holistic understanding of energy processes and prepare them to solve complex problems that they will encounter in their professional activities.

3. Innovative technologies and digitalization. Training students taking into account the latest achievements in the field of energy, such as smart grids, intelligent control and automation systems. The use of new technologies contributes to the formation of students' skills in working with modern tools and devices.

Innovative technologies and digitalization are one of the main drivers of the development of the energy industry and technical training of bachelors in energy specialties. Modern energy systems require the integration of advanced technologies to increase their efficiency, reliability and environmental safety. Digital tools and innovative technologies contribute to the optimization of energy network management, process automation and reduction of environmental impact.

The main aspects of the implementation of innovative technologies and digitalization in the training of bachelors in the energy sector:

1. Smart Grids. The development of smart grids is one of the main directions of digitalization of energy systems. They allow to integrate traditional energy sources with renewable ones, improving the efficiency and reliability of energy supply. Students should study the basics of design and operation of smart grids, as well as the principles of their automatic control, based on the use of sensor technologies, communication protocols and real-time data.

2. Internet of Things (IoT) in energy. The Internet of Things (IoT) is actively implemented in energy systems to monitor and control various components of energy networks. With the help of IoT, it is possible to collect data from distributed sensors and devices, such as energy consumption meters, generating stations, transformers, etc. This data is transmitted to centralized systems, which allows for analysis and forecasts of load, energy losses, as well as prompt detection of malfunctions. Students should be familiar with IoT technologies, learn how to configure and analyze such systems, and understand the importance of data security within this technology.

3. Big Data and Data Analytics. The energy industry actively uses big data methods to process and analyze huge amounts of information coming from various sources. This can be data on the state of energy networks, equipment operating parameters, energy demand forecasts, as well as weather data for predicting energy

production from renewable sources (sun, wind). Students should gain skills in working with big data, using modern software tools for their processing and analysis, and learn to apply the obtained data to optimize the operation of energy systems.

4. Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning. The integration of artificial intelligence and machine learning technologies into energy systems allows you to improve energy consumption forecasts, optimize the operation of energy installations, and automate management processes. For example, machine learning algorithms can be used to predict peak loads or determine the optimal operating modes of equipment. They are also used to analyze data from monitoring systems and to identify potential problems, such as damage or reduced efficiency of equipment. As part of the training of students, programming skills, understanding the principles of machine learning algorithms and artificial intelligence are important.

5. Blockchain in energy. Blockchain technologies can be used to ensure transparency and security in energy networks. In particular, they allow you to track energy supplies, control transactions with energy assets, and automate settlements between energy suppliers and consumers. Using blockchain to ensure transparency in energy transactions reduces the risks of fraud, as well as improve the efficiency of energy distribution. In the educational process, students should familiarize themselves with this technology and its potential applications in the energy industry.

6. Renewable energy sources and digital technologies. Digitalization of energy systems allows for the effective integration of renewable energy sources (solar panels, wind turbines, bioenergy plants, etc.) into general energy networks. The use of digital platforms allows for the collection of data from such sources, forecasting their performance, and ensuring integration with traditional energy sources, which allows for increased stability of energy systems.

7. Digital Twins. The concept of digital twins involves the creation of a virtual copy of a real energy system or its element. These digital models allow for simulations of system operation, testing various scenarios, optimizing energy processes, and planning measures to improve efficiency or repair equipment. The use of this technology in education gives students the opportunity to model energy processes, gain practical skills in working with modern tools for optimization and forecasting.

Mobile Internet devices are an important tool for introducing innovative technologies into the educational process. Using smartphones and tablets, students can access real-world data on energy systems, perform modeling, use online services to analyze and forecast energy needs, and participate in virtual labs and simulations. Some of them are:

1. Mobile applications for modeling energy systems allow students to implement scenarios, conduct analyses and calculations in real time, working with data coming from energy facilities.

2. Interactive learning platforms allow students to access online courses, simulations and simulators that improve understanding of complex technological processes.

3. The use of virtual and augmented reality (VR/AR) for modeling complex energy processes allows students to experience processes on a real scale, which helps to better assimilate the material.

Innovative technologies and digitalization significantly improve the educational process in the preparation of bachelors in the energy sector, allowing students to master the latest technologies used in real production. They contribute to the development of important skills necessary for managing modern energy systems, optimizing energy use, ensuring environmental safety, and implementing innovative solutions in the energy sector.

2.2. Methodological Principles of Technical Training of Bachelors in the Energy Industry Using Mobile Internet Devices

The methodological part of technical training should focus on the integration of the latest technologies into the educational process. The use of mobile Internet devices, in particular smartphones, tablets and laptops, allows you to significantly expand the capabilities of students in independent work, research and application of knowledge in practice.

Here are some key methods:

1. Electronic platforms and online courses. The use of online learning platforms provides access to lectures, laboratory work, technical tasks and tests, which ensures flexibility and accessibility of training for students.

Electronic platforms and online courses are important tools in the process of training bachelors in the energy sector, as they provide access to a wide range of educational materials and the ability to study at any time and in any place. They contribute to the integration of traditional teaching methods with the latest technologies, increasing the efficiency of the educational process and providing students with the necessary knowledge in various aspects of the energy sector.

The main advantages of using electronic platforms and online courses:

1. Access to a variety of resources and materials. Online courses and platforms allow students to access a large number of educational materials: lectures, videos, presentations, tests, electronic textbooks, articles, scientific studies and other literature. This allows for a more in-depth study of energy topics, mechanisms, theories and methods used in various sub-sectors of the energy industry (renewable energy, energy efficiency, automation, etc.).

2. Flexibility of learning. Online courses give students the opportunity to study at a time convenient for them. This is especially important for those who work or have other responsibilities. Platforms often offer the opportunity to choose topics, which allows students to independently form a study schedule, as well as focus on individual aspects of energy technologies that interest them most.

3. Interactivity and practical tasks. Online platforms often include interactive learning elements: simulations, tests, video lessons with feedback, discussion of topics through forums, chat rooms with teachers or other students. These tools help students

learn the material, apply knowledge in practice, and receive instant feedback on the correctness of the tasks.

4. Use of virtual laboratories and simulations. Online platforms provide the opportunity to work with virtual laboratories, which is especially useful for studying energy systems and processes. Students can conduct virtual experiments with energy installations, energy network models, or renewable energy technologies. This allows them to gain practical experience without having to work with real systems, which can be expensive or difficult in an educational institution.

5. Increasing access to global knowledge. Online courses give students access to materials from leading universities, research centers, and companies around the world. International platforms such as Coursera, edX, FutureLearn provide courses from educational institutions such as MIT, Stanford, University of London, etc. This allows students to gain knowledge on par with best practices and the latest achievements in the energy industry.

It is also necessary to consider key aspects of the use of electronic platforms and online courses in the training of bachelors in the energy industry:

1. Fundamentals of Energy and Renewable Energy Sources. It is very important for bachelors in the energy sector to know the basics of energy, as well as to work with advanced technologies of renewable energy sources, such as solar, wind, hydro and bioenergy. Courses that teach students to design and evaluate energy installations, as well as understand the basics of integrating such sources into existing energy networks are important.

2. Energy efficiency and energy resource management. Modern energy requires the implementation of energy saving technologies and increasing energy efficiency. Students must learn tools and methods for analyzing energy costs, as well as know how to optimize energy use processes. Online courses on energy efficiency provide knowledge for analyzing energy consumption and implementing measures to reduce energy costs.

3. Digital technologies in energy (Big Data, IoT, AI). The digitalization of energy systems is becoming a necessity. Online courses on Big Data, Internet of Things (IoT), Artificial Intelligence (AI) for Energy help students gain skills in data processing, modeling of energy systems and automation of processes in the energy sector. Knowledge of digital technologies allows future specialists to solve problems of optimization, security and forecasting in energy networks.

4. Management and economics of energy projects. In the modern world, energy requires not only technical specialists, but also economists and managers who can effectively manage energy projects. Online courses on project management, economics of energy markets, finance of energy companies give students the opportunity to get acquainted with the basics of management and economic processes in the energy sector.

5. Interactive laboratories and simulations for practical training. Mobile applications and interactive platforms allow students to conduct virtual research, simulate the behavior of energy systems under various conditions. Through

simulations, they can learn to respond to unforeseen situations (such as power outages) and work with real data.

Today, the following are the most common electronic platforms for training in the energy industry:

- Coursera is a platform that offers courses from leading universities in the world. It has courses in energy technologies, renewable energy sources, energy resource management;
- edX is another popular platform for online education that offers certificates and diplomas in energy, digital technologies, energy efficiency⁴
- Udacity is a platform that specializes in programming and data analytics courses, has programs that focus on the use of big data and AI in energy;
- FutureLearn is a platform that offers courses in innovative technologies, energy policy, renewable energy sources.

Electronic platforms and online courses significantly enrich the process of training bachelors in the energy sector, providing access to modern teaching methods and up-to-date knowledge. They give students the opportunity not only to acquire theoretical knowledge, but also to practically apply it through simulations, interactive laboratories and online experiments. These tools are indispensable in the context of digitalization of energy systems and contribute to the development of modern specialists ready to work in the rapidly changing world of energy.

2. Mobile learning applications. The use of specialized programs for simulations, modeling of energy processes and systems allows students to visualize complex technical concepts and effectively use theoretical knowledge in practice.

Mobile learning applications are an important element in the educational process, in particular in the training of bachelors in the energy sector. They provide access to educational materials, allow students to study anywhere and at any time, and also promote interactive and practical learning. The use of mobile applications makes it possible to integrate technologies that help to better understand energy processes and improve practical skills necessary for work in modern energy.

The main advantages of mobile applications for training in the energy industry:

1. Accessibility and convenience. Mobile applications allow students to access educational materials regardless of time and place. This is especially important for students who have a busy schedule or are unable to be in an educational institution all the time. Mobile applications provide the opportunity to view lectures, complete assignments, take tests, and even participate in virtual laboratories, wherever students are.

2. Interactive learning. Mobile applications allow students to actively interact with educational content, which increases the effectiveness of learning. Thanks to interactive elements (for example, videos, tests, tasks, games, and simulations), students can better understand complex concepts of energy systems, such as renewable energy sources, energy efficiency, and energy network management. Interactivity ensures deep learning of the material and activates the learning process.

3. Personalization of learning. Mobile applications allow you to individualize the learning process, adapting courses and assignments to the needs of each student. Students can choose topics that interest them most and take courses at their own pace. This is important for students who want to study certain aspects of energy technologies in depth or have different levels of training.

4. Increasing motivation through gamification. Many mobile learning applications use gamification, which allows you to turn the learning process into an interesting and exciting game. Students receive points for successfully completing tasks, completing levels, earning awards and achievements. This approach increases motivation for learning and contributes to improving results.

5. Mobility and collaboration. Mobile applications allow students to work in a team, exchange ideas, discuss tasks through chats and forums, which develops communication and collaboration skills. This is especially important in the energy industry, where teamwork and interdisciplinary cooperation are key aspects of professional activity.

The main types of mobile applications for training in the energy industry are:

1. Mobile applications for learning the basics of energy. These applications contain basic information on energy systems, energy conservation, renewable energy sources and energy policy. For example, applications can include interfaces for learning electrical network diagrams, the principles of solar panels or wind turbines. Students can receive short lessons, take tests and complete interactive tasks to consolidate knowledge.

2. Mobile applications for modeling energy processes. To gain a deeper understanding of how energy systems work, students can use mobile applications that allow them to create models of energy networks or analyze energy flows in real time. Such applications can be useful for students studying energy management, planning or automation. For example, applications for modeling hydroelectric power plants or wind farms allow students to see how various factors (wind, solar activity, network load) affect the efficiency of systems.

3. Mobile applications for monitoring and analyzing energy consumption. These applications enable students to track energy consumption in real time, analyze data, and optimize energy use. Such applications are important for learning about energy efficiency, especially in the context of industrial and residential buildings. Students can learn how to use these applications in practice to monitor energy consumption, detect anomalies, and optimize energy costs.

4. Mobile applications for learning about renewable energy sources. Given the popularity of renewable energy sources, many mobile applications focus on learning about these technologies. Such applications can include virtual simulators for designing and evaluating the efficiency of solar panels, wind turbines, or bioenergy plants. Students can learn how to properly select and configure energy systems to maximize the use of renewable energy sources in different conditions.

5. Mobile applications for learning about energy management. These applications can teach students about energy resource management, energy project

planning, energy cost calculations, and the economic aspects of energy technologies. They can also help in the analysis and optimization of energy processes in real conditions through scenario modeling. For example, applications can contain tools for planning energy projects, calculating the efficiency of using different energy sources.

6. Gamification applications for energy education. Applications using gamification can include various games that allow students to develop skills in managing energy systems, make important decisions in energy projects and receive rewards for success. Such applications increase interest in learning and help students remember the material better.

Examples of mobile applications for energy education:

1. Solar Energy – an application for studying the principles of solar panels and assessing their efficiency depending on different environmental conditions.

2. Energy3D – a mobile application for modeling solar electric systems and planning their location on the territory.

3. Wind Energy – an application that allows you to calculate the optimal location of wind turbines for maximum energy collection in different climatic conditions.

4. EnergyHub – an application for monitoring energy consumption in buildings, which helps students analyze and optimize energy costs.

Mobile learning applications are a powerful tool in the training of bachelors in the energy sector, giving them the opportunity to study complex concepts, model energy processes and gain practical skills using modern technologies. They allow you to conveniently combine theoretical training with practical tasks, developing key skills for future professional activities in the energy sector.

3. Interactive learning methods. Thanks to the use of mobile devices, you can actively use interactive tasks, real-time laboratories, which allows you to create a more effective and interesting educational atmosphere for students.

Interactive learning methods are an important tool for increasing the efficiency of education, in particular in the training of bachelors in the energy sector. These methods allow you to actively involve students in the learning process, promote the development of critical thinking, develop communication and cooperation skills, and also help to better assimilate the material through practical tasks and real scenarios.

Advantages of interactive learning methods:

1. Active involvement of students. Interactive teaching methods contribute to the active involvement of students in the learning process, as they have the opportunity not only to listen to lectures, but also to participate in discussions, problem solving, and also to carry out practical exercises. This stimulates greater interest in learning, which increases the level of assimilation of the material.

2. Development of critical thinking. Interactive teaching methods contribute to the development of critical thinking, as students have the opportunity to evaluate different solution options, analyze situations, consider problems from different points of view and make informed decisions. This is extremely important in the energy industry, where in order to effectively solve problems, it is necessary to be able to take into account many factors and possible consequences.

3. Formation of cooperation skills. The use of interactive teaching methods, in particular group tasks, project work, discussions and role-playing games, develops the ability to work in a team. In the energy industry, it is often necessary to work in interdisciplinary teams, where it is important to interact with colleagues from different professional areas (engineers, economists, managers, etc.). Therefore, the ability to collaborate effectively is critical.

4. Deeper learning. Interactive learning allows for the use of different methods and approaches to learning, which helps improve understanding and retention. For example, through simulations of energy processes, students can better understand complex mechanisms and concepts, such as optimizing the operation of energy networks or managing energy resources.

5. Adaptation to individual student needs. Interactive methods allow you to adapt the learning process to the individual needs of each student, since interactive exercises and tests can be used to assess the level of knowledge and adjust the further learning process. Students who need additional help can receive individual tasks or consultations, and more prepared students can solve more complex tasks.

Types of interactive teaching methods for bachelors in the energy industry:

1. Simulations and virtual laboratories. Simulations are one of the most effective interactive methods in teaching the energy industry. With the help of special programs and platforms, students can conduct virtual experiments, changing the parameters of energy processes and observing how these changes affect the result. This allows not only to understand theoretical principles, but also to gain practical experience, which is important for further professional activities. That is, students can simulate the operation of wind turbines or solar power plants, changing environmental parameters, power or energy consumption levels, which allows them to better understand their efficiency in different conditions.

2. Role-playing games and management simulations. Role-playing games and simulations, in which students perform specific roles in energy projects (for example, project manager, engineer, economist), provide an opportunity to practice management skills, plan energy projects and analyze different scenarios. This helps students develop strategic thinking and a deeper understanding of the relationship between technical, economic and environmental aspects of energy projects. That is, students can participate in simulations where they make decisions about the development of energy networks, the choice of optimal energy sources for a particular region or country, taking into account economic, technical and environmental factors.

3. Group projects and collective tasks. Group projects are an important interactive learning method, as they allow students to work together, exchange ideas and solve real problems. In the energy sector, such projects may include the development of energy consumption optimization plans for specific enterprises or cities, the design of energy systems using renewable energy sources. That is, groups of students can work on creating an energy efficiency plan for a large industrial enterprise, using modeling and analysis tools.

4. Discussions and debates. Discussions and debates allow students to express their opinions, develop arguments, and critically evaluate different approaches to solving problems in the energy sector. Such learning methods stimulate the development of communication and public speaking skills, which are important in the professional activities of energy specialists. That is, students can discuss issues related to energy policy, such as the impact of renewable energy sources on energy markets, or ethical issues in the energy sector.

5. Testing and interactive tasks. Interactive tests and tasks can be used to test students' knowledge at each stage of learning. With the help of such tasks, students can evaluate their progress, receive instant feedback and understand where they need to improve their knowledge. This also gives teachers the opportunity to adjust the learning process depending on the results of the tests. That is, students can take tests on energy efficiency, where they need to choose the optimal technologies to reduce energy costs at the enterprise.

Examples of using interactive teaching methods in energy:

1. Energy3D – software for modeling solar energy systems.
2. SimCity or other platforms for modeling cities taking into account energy needs and costs.
3. WattzUp – an application for studying the efficiency of energy devices and optimizing energy consumption in real time.

Interactive teaching methods are a powerful tool for training bachelors in the energy sector. They allow you to create a dynamic and engaging learning environment in which students actively work with educational material, develop critical thinking, collaboration skills and management skills. Thanks to interactive methods, students acquire not only theoretical knowledge, but also practical skills, which makes them ready to solve complex tasks in real-world conditions in the energy sector.

4. Virtual and augmented reality (VR/AR). The use of virtual and augmented reality to model complex energy systems and processes gives students the opportunity not only to study theory, but also to conduct experiments in conditions close to real ones.

Virtual (VR) and augmented reality (AR) are innovative technologies that provide significant opportunities for improving the educational process in the energy sector. They allow you to create an interactive learning environment where students can directly interact with educational content, as well as gain experience in virtual or augmented realities that are close to real conditions. Advantages of using VR/AR in education:

1. Immersiveness of the learning process. The use of VR/AR allows you to create an immersive learning environment in which students can “immerse themselves” in real or simulated situations, which significantly improves their skills and understanding of complex energy processes. For example, students can find themselves in the environment of an electrical substation, solar farm or wind power plant, where they can practically interact with technical elements and operations, which gives them real-world experience without the need to physically be at such facilities.

2. Safe learning in difficult conditions. The use of VR in learning allows students to perform learning tasks in conditions that can be dangerous in real life. For example, students can train in managing energy accidents, repair technical equipment or work in conditions of high loads on energy networks. Thanks to VR, you can study emergency situations, simulate the response to various technical problems without risk to health.

3. Realistic modeling of energy processes. AR and VR technologies allow you to create realistic models of energy systems, such as electrical networks, thermal plants or renewable energy sources. Students can not only study the principles of their operation, but also change the parameters of the systems and see how this affects the efficiency or performance of energy plants. This allows you to better understand complex theoretical concepts and study technical features in real conditions.

4. Improving learning motivation and engagement. Thanks to the use of VR and AR, learning becomes more exciting and motivating for students. The ability to work with virtual objects, as well as receive feedback in real time, helps make learning more interesting and effective. Students actively interact with educational content, which increases their interest and contributes to better assimilation of the material.

5. Reducing costs for materials and equipment. The integration of VR/AR into learning allows you to reduce the cost of physical materials, equipment and tools required for practical classes. For example, to model energy networks or energy processes, students can use virtual interfaces that provide effective hands-on training without the need to physically install expensive equipment.

Types of use of VR/AR in education for energy bachelors:

1. Virtual labs and energy system simulations. In virtual labs, students can conduct experiments without having access to real equipment. This allows them to gain practical skills in calculating and configuring energy systems such as solar panels, wind turbines, or thermal plants. With VR, you can simulate different scenarios, such as changing weather conditions or technical failures, and observe how these factors affect the system's operation. For example, students can use VR to simulate the operation of a solar power plant: choosing a location for panels, adjusting the tilt angle to maximize energy collection, etc.

2. Energy network management training. VR systems can be used to train students in managing energy networks, detecting and eliminating emergency situations such as line outages or system overload. They can "be" in situations that are dangerous or extremely difficult to conduct in real life, for example, in the case of natural disasters or major accidents at energy facilities. Example - students can use VR to train in managing the restoration of energy supplies after an accident at an electrical substation, analyzing virtual scenarios and optimizing processes.

3. Augmented reality for studying energy components. Augmented reality allows students to interact with virtual objects by superimposing them on real objects through mobile devices or special glasses. Students can see in real time additional information about the technical characteristics of energy systems, equipment, infrastructure, etc. This makes it possible to better study complex energy processes without the need to access physical models. Example - students can use AR to study the

technical components of solar panels, seeing on the screen of their device how each element of the installation works and how it interacts with other parts of the energy system.

4. Learning through virtual tours and excursions. The use of VR also allows for virtual tours of energy facilities, such as electrical substations, hydroelectric power plants, or large industrial facilities. This allows students to get acquainted with different types of energy installations and understand how they work, even if a physical trip to such facilities is not possible. Example - students can take virtual tours of a hydroelectric power plant, receiving detailed explanations about each stage of energy production, from the operation of turbines to the regulation of water flows.

5. AR for repair and maintenance of energy installations. Augmented reality can also be used to teach repair and maintenance of energy installations. With the help of AR, students can receive step-by-step instructions on performing repair work on real equipment, which ensures high learning efficiency. Example - using AR to teach wind turbine repair, where students receive visual instructions and information about the repair stages while working with real equipment.

Examples of using VR/AR in energy education:

1. ENERGY Lab (VR system for modeling energy processes) – allows students to work with virtual energy installations, training skills in system management and monitoring.

2. Lumen - AR platform for studying the technical characteristics of solar panels and wind turbines using augmented reality.

3. Visibuild (VR) - uses VR to model energy projects, in particular the design and optimization of energy networks.

The use of virtual and augmented reality in education for the training of bachelors in the energy sector provides significant advantages, in particular in terms of providing realistic experience, safe training in complex situations, as well as the opportunity to study energy processes and systems in an interactive and accessible format. VR/AR technologies not only improve the understanding of theoretical concepts, but also give students the opportunity to develop practical skills necessary for effective work in the energy sector.

5. Communication via mobile platforms. The use of messengers, video conferences, forums and chats to discuss technical issues contributes to the development of teamwork, exchange of ideas and feedback between students and teachers.

Mobile platforms have become an important tool for effective communication in the educational process, especially in the context of technical training of bachelors in the energy sector. The use of mobile applications and platforms for communication between students, teachers and other participants in the educational process contributes to the prompt exchange of information, effective feedback, and also improves interaction and organization of the educational process.

Advantages of communication via mobile platforms:

1. Rapid information exchange. Mobile platforms allow for instant information exchange between participants in the learning process. The use of mobile messengers and communication platforms significantly reduces the time for processing requests and responses, which is especially important when solving operational issues related to the learning process or work on energy projects.

2. Accessibility and convenience. Mobile platforms are available 24/7 and do not depend on the physical location of the learning participants. Students can access educational materials, teacher consultations and communicate with colleagues at any time and anywhere, which provides greater flexibility in the learning process. This allows you to maintain the learning process even in conditions of limited time or distance, for example, during online learning or distance courses.

3. The possibility of group discussions. Mobile platforms provide the opportunity to organize group chats, forums and online discussions, where students can discuss various topics, ask questions and receive answers from both teachers and their classmates. This is especially useful in the framework of collective work on projects, where it is important to discuss tasks, share ideas and solve problems together.

4. Quick response to questions and problems. Through mobile platforms, students can quickly get answers to their questions or seek help from a teacher or administration. This reduces delays in the learning process, increasing its efficiency, especially when students work on practical tasks or projects that require constant feedback.

5. Integration with other educational tools. Mobile platforms allow the integration of various learning tools, such as online courses, databases, testing and assignment platforms. Students can access video lectures, self-test tasks, and provide feedback to teachers directly through mobile applications. This makes it possible to systematize learning and ensure its interactivity.

Types of mobile platforms for communication in education:

1. Mobile messengers. Mobile messengers such as WhatsApp, Telegram, or Slack are widely used in educational processes for instant messaging, providing consultations, and organizing group discussions. They allow you to easily create groups by interest or discipline, as well as share files and links. Using Telegram groups for communication between students and the teacher to discuss assignments, projects, or technical problems related to studying in the energy field.

2. Mobile platforms for online courses. Online learning platforms such as Moodle, Google Classroom, or Canvas can be used for communication within the course. They allow students to access lectures, assignments, and tests, and also send their work to teachers for checking and feedback. Using Moodle to conduct tests, assignments, and homework in energy disciplines, where students can receive answers to their questions and grades via a mobile application.

3. Mobile video conferencing platforms. Mobile video conferencing platforms such as Zoom, Microsoft Teams or Google Meet allow you to organize online lectures, seminars, consultations and other interactive classes, which ensures the virtual presence

of students. They allow teachers and students to communicate effectively even in a remote format. Conduct lectures and consultations on energy disciplines via Zoom, where students can ask questions in real time, receive explanations from the teacher and interact with other students.

4. Mobile applications for project collaboration. Mobile platforms for project collaboration such as Trello or Asana are used to manage tasks and projects, organize work in groups, control the implementation of tasks and deadlines. They allow students to conveniently work on joint projects, exchange ideas, identify responsible persons for individual stages of task completion and evaluate progress. Using Trello to organize project work where students can share tasks for developing an energy project, such as developing an energy efficiency plan for a business.

5. Mobile apps for collaborative file sharing. Mobile file sharing apps such as Google Drive, Dropbox, or OneDrive allow students to store, share, and edit documents in real time. These platforms are convenient for collaborative work on projects or for sharing learning materials between students and teachers. Using Google Drive to store shared documents and presentations related to energy research or projects where students can edit and comment on materials in real time.

Examples of mobile platforms used in energy education:

1. Slack is a platform for organizing teamwork and communication, with integration with other educational tools.

2. Moodle is a learning management system for convenient access to materials and assignments, as well as for communication between students and teachers.

3. Microsoft Teams is a platform for video conferencing, organizing group discussions and working together on projects.

Communication via mobile platforms has a huge potential to improve the efficiency of training in the energy sector. It promotes the rapid exchange of information, allows students and teachers to be in touch at any time and from any place, which significantly improves the organization of the educational process. Thanks to mobile platforms, it is possible to create a more interactive, flexible and convenient learning environment, where students can effectively interact with each other and with teachers, receiving the necessary consultations and feedback to achieve high results.

Therefore, technical training of bachelors in the energy sector using mobile Internet devices is an important stage in adapting the educational process to the requirements of the modern world. This allows students to obtain relevant knowledge and skills necessary for effective work in energy systems that are constantly changing and innovatively developing. With the use of mobile technologies, it becomes possible to implement high-quality and accessible training that ensures the development of competencies important for future energy engineers.

References

1. Алексієв В.О., Волков В.П., Калмиков В.І. Мехатроніка транспортних засобів та систем. Харків : ХНАДУ, 2004. 176 с.
2. Антощенко Р.В. Динаміка та енергетика руху багатоелементних машинно-тракторних агрегатів. Харків : ХНТУСГ, «Міськдрук», 2017. 244 с.

3. Богомолова Є.В., Плотнікова Є.І. Проблеми та перспективи підготовки майбутніх фахівців до використання інформаційних технологій у процесі прийняття рішення. *Питання сучасної науки та практики*. 2017. №1(63). С. 172–177.
4. Дудюк Д.Л. Гнучке автоматизоване виробництво і роботизовані комплекси : навч. посібник. Львів : «Магнолія плюс» СПД ФО В.М. Піча, 2005. 278 с.
5. Лудченко О.А. Технічне обслуговування і ремонт автомобілів : організація і управління : підручник. Київ : Знання-Прес, 2004. 478 с.
6. Найн А.Я. Про методологічний апарат дисертаційних досліджень. *Педагогіка*. 1995. № 5. С. 44–49.
7. Попович М.Г. Електромеханічні системи автоматичного керування та електропривід. Київ : Либідь, 2005. 678 с.
8. Пуха Г.П. Сучасні технології в освітньому процесі. *Вісник сучасної освіти*. 2021. № 2(29). С. 59–62.
9. Савічева Т.В. Змішане навчання у сучасному освітньому процесі : необхідність та можливості. *Вісник сучасної освіти*. 2021. №3 (30). С. 92–96.
10. Федоров А.І. Підхід до вдосконалення рівня підготовки майбутніх фахівців у сфері інформаційних технологій. *Сучасні технології у науці та освіті. СТНО-2017 : зб. тр. міжнар. наук.-техн. та наук.-метод. конф.* 2017. С. 101–103.
11. Форнальчик Є.Ю., Оліскевич М.С., Мاستикаш О.Л., Пельо Р.А. Технічна експлуатація та надійність автомобілів : навч. Посібник. Львів : Афіша, 2004. 492 с.
12. Яглінський В.П. Моделювання динамічних процесів роботизованого виробництва. Одеса : АстроПрінт, 2004. 234 с.
13. Яцун М.А. Експлуатація та діагностування електричних машин і апаратів : навч. Посібник. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. 228 с.
14. Alciatore D. G. and Hstand M. B. Introduction to Mechatronics and Measurement Systems. *McGraw-Hill Education*, 2018.
15. Al-Sharif M. H. and Shafique A. M. The Impact of IoT on Mechatronics. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 2020. vol. 11. Pp. 45–52.
16. Anna Khatsko, Serhii Onyshchenko. Construction of Mechatronic Modules Based on Synergetic Integration of Elements. *Наукові засади підготовки фахівців інженерно-педагогічного та технологічного напрямків : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 травня 2024 року) : збірник тез [за заг. ред. С.В. Онищенко]*. Запоріжжя : БДПУ, 2024. С. 126–128.
17. Benassi G. A. G. Control Systems for Mechatronics. *IEEE Transactions on Industrial Electronics*, 2020. vol. 67. no. 12. Pp. 10498–10506.
18. Bielova-Oleinyk Y., Onyshchenko S. Using Drones in Critical Infrastructure : Technology, Ethics, Law. *Development of the Educational System : European Vector : Materials of the V International Research and Practical Internet Conference (September 15, 2024) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]*. Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2024. P. 10–11. URL : <https://dSPACE.bdupu.org.ua/items/3560afb4-8556-4383-8443-43dc8c5c75c2>

19. Bishop R. H. *Mechatronic Systems : Fundamentals. Prentice Hall, 2019.*
20. Bishop R.H. *The Mechatronics Handbook. Boca Raton : CRC Press, 2002.* 1229 p.
21. Cassell C. G. *Artificial Intelligence in Mechatronics. Journal of Mechatronics, 2020. vol. 35. Pp. 123–135.*
22. Fletcher J.D. *Education and Training Technology in the Military. Science. 2009. №2. P. 72–75.*
23. Gupta A. K. and Kumar V. *Modern Robotics : Mechanism and Control. Cambridge University Press, 2019.*
24. Maksym Bezhan, Serhii Onyshchenko. *Concept of Design and Application of Mechatronic Systems in Modern Mechanical Engineering. Наукові засади підготовки фахівців інженерно-педагогічного та технологічного напрямків : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 травня 2024 року) : збірник тез [за заг. ред. С.В. Онищенко]. Запоріжжя : БДПУ, 2024. С. 120–122.*
25. Onyshchenko S. *Analysis and Prospects for Training UAVs Pilots in the System of Professional Training of Future Engineers-teachers of Energy and Technological Fields. Modern conditions of development of science, education and production in the world – 2024 : collective monograph. (Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 2). Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2024. P. 43–50.*
26. Onyshchenko S. *Design of Mechatronic Industrial Systems. World science : problems, prospects, innovations : Materials of the IV International research and practical internet conference (October, 20, 2023) : collection of abstracts // for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko. Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2023. P. 17–18.* <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/2208>
27. Onyshchenko S. *Electromechatronic Complexes and Modules. Development of scientific and educational system: European vector – 2023 : collective monograph. (Series of monographs Slovak publishing house NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 1). Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2023. P. 71–86.* <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/2202>
28. Onyshchenko S. *End-to-End Programs of Classes for Energy Profile Students During Internship at Energy Enterprises. Fundamental and Applied Scientific Research : Topical Issues, Achievements and Innovations : Materials of the V International Research and Practical Internet Conference (March, 27, 2024) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2024. Pp. 10–12.*
29. Onyshchenko S. *Formation of ICT-Competence of the Future Specialist in the Energy Industry in the Conditions of Informatization of Education (Distance Education). The latest foundations for the development of production, science and education – 2023 : collective monograph. Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2023. P. 37–55.* <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/118>
30. Onyshchenko S. *Implementation of Studying the Section “Mechatronic Modules” Into the Course “Hydraulics”. Development Strategies for Modern Education and Science : Materials of the V International Research and Practical Internet Conference (February, 27, 2024) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko].*

Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2024. P. 10–11. URL :
<https://dspace.bdpu.org.ua/items/03f22c31-58e9-45ab-9f71-a0523b71edc8>

31. Onyshchenko S. Mechatronics in Mechanical Engineering : monograph. Zdar nad Sazavou : Publishing House "The company "DEL c.z."", 2023. 76 p. URL :
<https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/2242>

32. Onyshchenko S. Principles Development of Modules Mechatronic Systems. *Promising Scientific Achievements in Science, Education and Production – 2023 : collective monograph.* (Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., Monograph 2). Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o. 2023. P. 82–96.
<https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/2205>

33. Onyshchenko S. Psychological and Pedagogical Foundations of the Application of Modern Information Technologies in the Educational Process of Future Specialists in the Energy Industry. *European vector of modern education, science and production – 2023 : collective monograph.* Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2023. P. 57–73. <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/117>

34. Onyshchenko S. Research and Application of Mechatronic Devices. *Наукові засади підготовки фахівців інженерно-педагогічного та технологічного напрямків : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 травня 2024 року) : збірник тез [за заг. ред. С.В. Онищенко].* Запоріжжя : БДПУ, 2024. С. 123–125.

35. Onyshchenko S. Structure of Information Competence of Future Engineers-Educators. *Development of the educational system : European vector : Materials of the IV International research and practical internet conference (September, 15, 2023) : collection of abstracts / for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko.* Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2023. P. 17–19. <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/1116>

36. Onyshchenko S. Theoretical Analysis of the Independent Work of Future Engineers-Pedagogues in the Teaching of Professionally Oriented Disciplines in Higher Education Institutions. *Modern conditions of development of science, education and production in the world – 2023 : collective monograph.* (Series of monographs Slovak publishing house NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 1). Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2023. P. 70–88. <https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/732>

37. Onyshchenko S., Zhyhir V., Antonenko O. Training of Specialists in Modeling, Programming and Control of Mechatronic Complexes. *Development of scientific and educational system : European vector – 2024 : collective monograph.* (Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o. Monograph 2). Nová Dubnica : NES Nová Dubnica s.r.o., 2024. P. 54–73. URL :
<https://dspace.bdpu.org.ua/handle/123456789/4312>

38. Siciliano B. and Khatib O. Springer Handbook of Robotics. *Springer*, 2016.

39. Sinha N. K., Mohan A. R., and Reddy A. P. Mechatronics : Principles and Applications. *Springer*, 2021.

40. Uicker J. J., Pennock G. R., and Shigley J. E. Theory of Machines and Mechanisms. *Oxford University Press*, 2018.

41. Yalçın S. B. D. J. N. A. and Yıldırım G. K. K. Trends in Mechatronics : Future Directions and Technologies. *IEEE Access*, 2020. vol. 8, Pp. 67891–67901.

42. Zhyhir V., Onyshchenko S. Remote Technologies in Critical Infrastructure Drone Operator Training. *Development of the Educational System : European Vector : Materials of the V International Research and Practical Internet Conference (September 15, 2024) : collection of abstracts* [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : "DEL c.z.", 2024. P. 12–13. URL : <https://dspace.bdpu.org.ua/items/8df39e2f-4e97-4dba-a59e-76dfe1fc2a3b>

ANNOTATION

CHAPTER 1. INNOVATIVE AND MODERN FOUNDATIONS OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

1.1. Liudmila Kashuba, Viktoriia Vdovenko PECULIARITIES OF TRAINING FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF SOCIO-ECONOMIC COMPETENCE OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

A specialist today is a person with broad general and special knowledge, problem-solving, analytical thinking, socio-psychological and socio-economic competence, intellectual culture, able to quickly respond to changes in technology and science that meet the requirements of new technologies that will inevitably be introduced.

Keywords: socio-economic competence, training of future defectologists.

1.2. Iryna Mozul THE PLACE, ROLE AND SIGNIFICANCE OF FOLKLORE MATERIALS IN ENGLISH LESSONS IN A PRIMARY SCHOOL

The article examines the peculiarities of working with folklore materials in English lessons in primary school. It is noted that the use of authentic texts, such as fairy tales, poems, proverbs, and songs, contributes to the development of communication skills, vocabulary expansion, intercultural competence, and students' motivation to learn the language. The author analyzes methods for adapting small folklore genres to the age-specific characteristics of children and suggests interactive tasks for their effective assimilation. Particular attention is given to integrating folklore materials into the educational process, which allows combining language learning with a cultural aspect. The article emphasizes the importance of authentic folklore as a means of enriching students' learning experience.

Keywords: foreign language, English, language training, foreign language competence, folklore resources, folklore materials, small folklore genres, education, teaching, primary school, primary school students, young learners.

CHAPTER 2. Serhii Onyshchenko THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF TECHNICAL TRAINING OF BACHELORS IN THE ENERGY INDUSTRY USING MOBILE INTERNET DEVICES

Technical training of bachelors in the energy industry is an important stage in the formation of professional competencies necessary for performing engineering tasks in various areas of energy. In the context of the development of digital technologies and the integration of mobile Internet devices into the educational process, there is a need to update methodological and theoretical approaches to training future specialists.

Keywords: technical training, bachelors in the energy industry, methodological principles, theoretical principles, mobile Internet devices, educational technologies, energy education, digital platforms for learning, adaptive learning, professional training of students.

ABOUT THE AUTHORS

CHAPTER 1. INNOVATIVE AND MODERN FOUNDATIONS OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

1.1. Liudmila Kashuba – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Viktoriia Vdovenko – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Kropyvnytskyi, Ukraine

1.2. Iryna Mozul – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Theory and Methods of Primary Education Department, Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine

CHAPTER 2. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF TECHNICAL TRAINING OF BACHELORS IN THE ENERGY INDUSTRY USING MOBILE INTERNET DEVICES

2.1., 2.2. Serhii Onyshchenko – PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Professional Education and Technologies, Berdyansk State Pedagogical University, Ukraine

Scientific Edition

Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o.

Monograph 3

**Promising Scientific Achievements in Science,
Education and Production - 2024**

Collection of abstracts

*The authors are responsible for the selection, accuracy of the
facts, quotations and other information*

Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o.
M.Gorkého 820/27, P.O.BOX
018 51 Nová Dubnica, Slovenská Republika
tel. +421-42-4401 209

NES NOVÁ DUBNICA S.R.O.

ISBN 978 – 965 – 8434 – 05 – 4 - 6S

Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o.

M.Gorkého 820/27, P.O.BOX

018 51 Nová Dubnica, Slovenská Republika

tel. +421-42-4401 209